

Johan Trygve Solheim

Til: LMD-Inntektsutvalget

Emne: Innspill til inntektsutvalget for jordbruket

Til inntektsutvalget for jordbruket,

Det vises til ekspertutvalget sin invitasjon om innspill til deres arbeid med NOU om næringsinntekter i landbruket. Vi forstår at utvalget først og fremst skal se på grunnlagstallene og løse utfordringer i forhold til leiekostnader og avkasting av kapitalen. Samtidig er det viktig å ta inn over seg at det norske landbruket er i konstant endring, og at behovet for å utvikle flere inntektsmuligheter er viktigere enn noen gang.

Vi mener potensialet for å øke verdiskapingen i viltkjøttneringen er stort, og noe som bør prioriteres over jordbruksavtalen i årene fremover. For mange aktive bønder oppleves historisk store hjortebestander som et problem, samtidig som bestandene kan representere en betydelig resurs med stort potensial for økt verdiskaping. Dette er helt i tråd med det en arbeidsgruppe nedsatt av Landbruks- og matdepartementet peker på i rapporten «Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser» fra 2019.

Stiftelsen Norsk Hjortesenter fulgte opp handlingsplanen med en egen utredning i 2020/2021, som involverte sentrale aktører innen landbruk, skogbruk og viltforvaltning. Rapporten fra denne utredningen — «Mer viltkjøtt» — viser at en dobling av volumet viltkjøtt i det profesjonelle markedet og flere arbeidsplasser i distriktene er mulig dersom forholdene legges til rette for det. Rapporten viser også at det er store muligheter for å bidra til å utvikle en profesjonell viltkjøttnering i Norge dersom man gjør de rette grepene. Det må blant annet utvikles forutsigbare varestrømmer for overskuddet av hjorteviltkjøttet som årlig høstes av de villlevende bestandene i skog og mark, og samtidig styrke inntektsgrunnlaget til norske hjortebønder (hjorteoppdrett organisert under Norsk Hjorteavlforening). Det er nettopp samspeillet mellom det villlevende hjorteviltet og det tamme som kan sikre nødvendig forutsigbarhet, og bidra til en framtidsrettet hjorteviltforvaltning med solid forankring til lokalsamfunnsutvikling.

Etterspørselen etter viltkjøtt generelt er sterkt økende, og dette har en klar sammenheng med trenden om økende bevisstheten om opprinnelsen til kjøttet man velger å spise. Det er ikke tilfeldig at Bocuse d'Or Europa 2022 velger å sette nettopp viltkjøtt på menyen i den prestisjefylte konkurransen i Budapest mars 2022. Eller at norske politikere peker på potensialet i viltkjøttneringen gjennom næringskomiteens merknad om dette i statsbudsjettet for 2022 *)

Viktige grep for en profesjonell viltkjøttnering

Rapport "Mer Viltkjøtt" peker på at det både i leverandør- og produsentleddet er behov for ny kunnskap, økt innovasjon og mer samarbeid. Det er også behov for generiske markedstiltak som bidrar til at viltkjøttet blir bedre kjent hos forbrukerne, og det er behov for å se det ville og det tamme viltet i sammenheng.

For å utvikle næringen videre er det viktig at samarbeidet i næringen styrkes og utvikles videre, at det bygges en felles merkevare- og kommunikasjonsplattform for norsk viltkjøtt, at verdikjeden digitaliseres, at infrastrukturen styrkes, at det legges til rette for kompetansetiltak som styrker kvaliteten på viltkjøttet, at innovasjonstakten økes gjennom bedre samhandling og at det legges til rette for bedre rammevilkår.

Uavhengig pådriver for å utvikle viltkjøttneringen

For å ta ut potensialet i viltkjøttneringen er det behov for at noen tar rollen som en uavhengig pådriver og katalysator for å styrke samhandlingen og utviklingen. Norsk Hjortesenter er godt posisjonert for å ta denne rollen. Hjortesenteret er i dag et ledende senter for kunnskap om forvaltning av hjortevilt, og senteret brukes også som laboratorium for forskning. I tillegg har senteret lang erfaring med innovasjon, produktutvikling og markedsrelaterte prosjekter for viltkjøtt. Profesjonalisering av viltkjøttneringen må være kunnskapsbasert.

Som uavhengig aktør er det vår ambisjon å styrke posisjonen som nasjonal aktør for å fremme og videreutvikle kunnskapen om norsk viltkjøtt. Videre å være en pådriver for økt verdiskaping og sysselsetting i viltkjøttneringen. Herunder kunnskap om artene, bruk av råvaren og posisjonering i markedet. Vår hovedtilnærming for å få dette til er tillitsfullt samarbeid mellom aktører som til daglig jobber med å få viltkjøttet fra skogen til bordet.

Norsk Hjortesenter er i gang med et samhandlingsprosjekt i Vestland finansiert av Vestland fylkeskommune med tanke på å utvikle samhandlingen mellom grunneiere og jegere på den ene siden, og markedsaktører på den andre for å bidra til at mer av viltkjøtt kommer til markedet. Dette vil være en viktig pilot for hvordan viltkjøttneringen nasjonalt kan profesjonaliseres og videreutvikles.

Omtalt rapporten «Mer Viltkjøtt» følger vedlagt.

Med de beste ønsker for et Godt Nyttår!

Vennlig hilsen

Daglig leder Johan Trygve Solheim
Stiftelsen Norsk Hjortesenter
Stiftelsen Svanøy Hus
Svanøy Stiftelse
Svanøybukt Eiendomsutvikling AS
Rannveig Solheim ENK
N-6914 Svanøybukt
+47 57 75 21 80 telefon
+47 95 94 27 74 mobil
Skype: johan.trygve.solheim
johan@svanoy.com
www.svanoy.com
www.hjortesenteret.no
www.triggerfoto.no
<https://www.youtube.com/channel/UCMWAZ98CoJ73OgzRP8NZzkQ>

**) «Post 75 Organisasjoner – høstbare viltressurser. Komiteens merknader
Komiteen viser til forslag om bevilgning på posten følger av pkt. 4.3.7. Oversikt over fraksjonenes forslag til bevilgninger under rammeområde 11, jf. pkt. 4.1 Bevilgningsforslag for budsjettkapitler og poster under rammeområde 11.
Komiteen er kjent med at foredling og salg av hjort og annet viltkjøtt har potensial til å bli en god tilleggsinntekt for mange norske bønder, og mener det må vurderes nye initiativ for å skape verdikjeder basert på norsk vilt.»*

Rapport fra forprosjektet

«Mer viltkjøtt»

Stiftelsen Norsk Hjortesenter

2021

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Sammendrag	4
1 Samarbeid som hovedtilnærming	9
2 Det profesjonelle markedet for viltkjøtt	13
2.1 En forutsigbar varestrøm	13
2.2 En analyse av norsk viltkjøtt	17
3 Strategi for å utvikle Norsk Hjortesenter som aktør for viltkjøttneringen	20
4 Strategier for å utvikle norsk viltkjøttnering	26
Vedlegg	34

Forord

Stiftelsen Norsk Hjortesenter har i perioden juni 2020 til januar 2021 gjennomført forprosjektet «Mer viltkjøtt», som er delfinansiert av Innovasjon Norge Vestland.

Ett av målene med forprosjektet «Mer viltkjøtt» var å se på mulighetene for økt verdiskaping i viltkjøttneringen og å etablere flere lokale arbeidsplasser. Det var også et mål å utrede mulighetene for økt aktivitet og flere årsverk ved Norsk Hjortesenter. Forprosjektet har fulgt opp «Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser» av 2019: Hovedbudskapet til en arbeidsgruppe nedsatt av Landbruks- og matdepartementet var: «Det er gode muligheter for økt verdiskaping basert på jakt og viltkjøtt som tilleggsnæring i landbruket» (s. 7).

Norsk Hjortesenter har en ambisjon om å styrke sin posisjon som nasjonal aktør for å fremme og videreutvikle kunnskapen om norsk viltkjøtt. Videre å være en pådriver for økt verdiskaping og samarbeid i viltkjøttneringen. Forprosjektet har vist at det er behov for en nasjonal aktør med søkelys på en helhetlig, bærekraftig og kunnskapsbasert tilnærming til viltkjøtt. Herunder kunnskap om artene, anvendelse av råvaren og posisjonering i markedet. Vår hovedtilnærming for å få dette til er tillitsfullt samarbeid mellom aktører som til daglig jobber med å få viltkjøttet fra skogen til bordet.

Vi har i forprosjektet produsert seks arbeidsnotater som tematiserer ulike utfordringer og muligheter for næringen. Denne rapporten gjengir hovedkonklusjoner fra disse utredningene. Vi har også hatt en nær dialog med mange sentrale aktører i næringen. 36 aktører med tilknytning til næringen har vært involvert gjennom orienteringsmøter, intervju samtaler og et arbeidsverksted. I arbeidet er det lagt spesiell vekt på hvordan vi kan samarbeide fremover, og hva vi kan samarbeide om.

I denne rapporten beskriver vi våre anbefalinger til hvordan man kan videreutvikle et profesjonelt marked for norsk viltkjøtt, og fremmer konkrete forslag til felles prosjekter vi kan komme i gang med allerede i løpet av 2021.

Prosjektleder for forprosjektet har vært William Fagerheim i Mind the Gap AS. Han deltok i scenario- og strategiprojektet «Hjortevilt 2030». Arbeidsgruppen har videre bestått av Tonny Nundal i TN-Komlab som samfunnskontakt, og Gurill Mediaa i Mediaa Consulting AS som innovasjonsansvarlig.

I tillegg har arbeidsgruppen bestått av Aud Slettehaug som er leder av Kompetansenettverk Lokalmat Vest. Hun har vært stilt til rådighet som arbeidsressurs til forprosjektet fra Vestland fylkeskommune. Videre har Truls Edvard Jørgensen som er mastergradsstudent ved Høgskulen på Vestlandet deltatt i forprosjektet. Han har i høst skrevet semesteroppgave om innovasjon i viltkjøttneringen. *Prosjektkokken* i arbeidsgruppen har vært restauratør Ole Jonny Eikefjord, som eier og driver flere restauranter i Oslo.

Styret i Norsk Hjortesenter har vært referansegruppe for forprosjektet, mens undertegnende har vært prosjektansvarlig og deltatt aktivt i arbeidsgruppen.

Svanøy, 29. januar 2021

Johan Trygve Solheim
Daglig leder for Stiftelsen Norsk Hjortesenter

Sammendrag

Forprosjektet «Mer viltkjøtt» er gjennomført av en tverrfaglig arbeidsgruppe. Den har hatt som oppgave å komme med forslag til hvordan Norsk Hjortesenter kan ta en posisjon som et nasjonalt kompetanse- og innovasjonssenter for viltkjøtt. Arbeidsgruppen har også utredet hvordan viltkjøttneringen kan styrkes og profesjonaliseres fremover. Forprosjektet er delfinansiert av Innovasjon Norge Vestland, mens Norsk Hjortesenter har vært prosjektansvarlig. Forprosjektet er gjennomført i dialog med aktører i næringen, sentrale interessenter og kunnskapsmiljøer.

Norsk viltkjøttnering kan dobles på ti år

I Norge produseres det årlig anslagsvis rundt 8000 tonn viltkjøtt. En god del av viltkjøttet omsettes privat, men over 3000 tonn omsettes gjennom et profesjonelt marked. Arbeidsgruppen mener det er mulig å doble volumet viltkjøtt i det profesjonelle markedet i løpet av ti år. Men da må det legges bedre til rette for verdiskaping i næringen blant dagens aktører. Først og fremst blant leverandører (grunneiere og hjortebønder) og produsenter (viltbehandlingsanlegg). Det må også legges til rette for næringsutvikling i regioner som mangler profesjonelle viltkjøttaktører. I tillegg må det gjøres infrastrukturtiltak for å bedre varestrømmen fra skogen til bordet. Tidligere rapporter om viltkjøtt har pekt på behovet for lokale mottak, noe arbeidsgruppen også fremmer som et sentralt tiltak. Det er også mulig å utnytte eksisterende infrastruktur som mottak og viltbehandlingsanlegg bedre, og slik styrke lokal verdiskaping og lokale arbeidsplasser.

Deler av lovverket og rammevilkårene er i dag ikke tilpasset utfordringene næringen står overfor. Tilpasninger av regelverk og endring av rammevilkår vil derfor være nødvendig for å bedre lønnsomheten og skape flere arbeidsplasser i næringen.

Helhetlig tilnærming basert på kunnskap og bærekraft

Både i leverandør- og produsentleddet er det behov for ny kunnskap, økt innovasjon og mer samarbeid. Det er også behov for merkevarebygging og markedstiltak som sikrer at viltkjøtt blir bedre kjent hos forbruker. Dette vil kunne bidra til økt verdiskaping og mer tilgjengelig viltkjøtt i markedet. Men verdiskapingen må skje på en bærekraftig måte og i et samspill med forvaltningen av hjortevilt. For eksempel er økte viltbestander en av flere årsaker til at mer viltkjøtt kan kanaliseres gjennom det profesjonelle markedet. Samtidig er det en målsetning i forvaltningen å redusere høye viltbestander. Verdiskapingen må derfor være kunnskapsbasert og inngå i en helhetlig forvaltning der kunnskap om viltkjøtt sees i sammenheng med kunnskap om artene. Dette er en forutsetning for en bærekraftig verdiskaping.

Norsk Hjortesenter kan ta rollen som en pådriver for viltkjøttneringen

Norsk Hjortesenter er godt rustet til å ta en aktiv rolle som vil bidra til økt verdiskaping og bærekraftig utvikling i viltkjøttneringen. Hjortesenteret har alt i dag en sterk posisjon både nasjonalt og internasjonalt som et kompetansesenter for både tamt og vilt hjortevilt, og har et nettverk som er unikt sammenlignet med andre aktører i næringen. I tillegg til å være et laboratorium for forskning og forvaltning av hjortevilt, driver Norsk Hjortesenter også med utvikling av nye produkter basert på viltkjøtt. I tillegg har senteret bidratt i prosjekter for å utrede markedet for viltkjøtt.

For å posisjonere Norsk Hjortesenter som et helhetlig kunnskapsmiljø for viltkjøtt, foreslår arbeidsgruppen at det gjøres to strategiske grep ved senteret. Det ene grepet er å utvikle en innovasjonslab ved Norsk Hjortesenter. Formålet med den vil være å utvikle nye, innovative løsninger for å bedre varestrømmen fra skogen til bordet og å bidra til mer produktutvikling og innovasjon i næringen. I forprosjektet peker aktørene i næringen på at forbruker etterspør nye produkter og stykningsdeler.

Det andre grepet er å etablere et opplysningskontor for viltkjøtt ved senteret. Formålet med opplysningskontoret er å styrke merkevaren norsk viltkjøtt og formidle til forbruker kvalitetene ved viltkjøtt og hvordan det kan anvendes. Arbeidsgruppen ser det som en styrke om etableringen av et opplysningskontor skjer etter modell og i samarbeid med tilsvarende omsetningskontor for landbruket.

Ambisjonen må være å utvikle ti nye arbeidsplasser ved Norsk Hjortesenter og i Kinn kommune de neste fem årene.

Tabell 1 Forslag til hvordan Norsk Hjortesenter kan organiseres for å styrke viltkjøttneringen i Norge.

Stiftelsen Norsk Hjortesenter		
Kompetansesenter	Innovasjonslab	Opplysningskontor
<i>Styrke eksisterende virksomhet</i>	<i>Etablere ny virksomhet</i>	<i>Etablere ny virksomhet</i>
Formålet er å være det ledende kompetansemiljøet for hjortevilt i Norge som er internasjonalt anerkjent	Formålet er å ta en posisjon som en ledende innovasjonslab for viltkjøtt	Formålet er å bli den ledende aktøren innen formidling og markedsrettede tiltak for å fremme norsk viltkjøtt ut mot forbruker

En nasjonal viltkjøttnering må bygges på samarbeid

Utviklingen av viltkjøttneringen må skje i et samspill mellom næringen, offentlige myndigheter og fag- og kunnskapsmiljøer. For at Norsk Hjortesenter skal ta en posisjon som en pådriver for å utvikle viltkjøttneringen, så må også senteret ta rollen som fasilitator for et samarbeid mellom aktørene i viltkjøttneringen, inkludert offentlige myndigheter og fag- og kunnskapsmiljøer. Arbeidsgruppen anbefaler Norsk Hjortesenter til å ta initiativ til nye samarbeidsprosjekter i næringen parallelt som en jobber med å etablere innovasjonslaben og opplysningskontoret ved senteret.

Forslag til strategier for å utvikle viltkjøttneringen

Arbeidsgruppen har derfor i forprosjektet brukt mye tid på å etablere et verdinettverk for aktørene i næringen. Gruppen har også beskrevet syv strategier som et innspill til hvordan viltkjøttneringen kan utvikles fremover.

Disse er:

- Utvikle samarbeidet i verdinettverket
- Bygge merkevare og utvikle fortellinger om norsk viltkjøtt
- Digitalisere verdikjeden i viltkjøttneringen
- Ta i bruk eksisterende og utvikle ny infrastruktur
- Øke kvaliteten på viltkjøtt gjennom økt kompetanse
- Økt innovasjon gjennom økt samhandling
- Økt finansiering og harmonisering av rammebetingelser

Bilde 1 Å utvikle et konsept for en innovasjonslab for viltkjøtt har vært en sentral arbeidsoppgave i forprosjektet. Retten på bildet er Vitello tonnato di cervo som var en av rettene som ble komponert av Ole Jonny Eikefjord i forbindelse med innovasjonslaben på Svanøy. I denne nye varianten er det hjortekjøtt og rakfisk som er hovedingrediensene. Foto: Johan Trygve Solheim.

Tabell 2 nedenfor gir en oversikt over forslag til prosjekter/aktiviteter arbeidsgruppen anbefaler Norsk Hjortesenter til å søke samarbeid om for å utvikle norsk viltkjøttnering videre. Noen av prosjektene har arbeidsgruppen allerede vært i dialog med mulige samarbeidspartnere om. Prosjektene er knyttet til de syv strategiene som er beskrevet ovenfor.

Tabell 2 Oversikt over forslag til prosjekter/aktiviteter for å videreutvikle norsk viltkjøttnering.

Strategier	Prosjektforslag
Utvikle samarbeidet i verdinettverket	<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle et verdinettverk for norsk viltkjøtt i et ettårig program med tanke på å beskrive et treårig utviklingsprogram (klynge).
Bygge merkevare og utvikle fortellinger om norsk viltkjøtt	<ul style="list-style-type: none"> • Etablere et opplysningskontor for norsk viltkjøtt som kanal for å styrke posisjonen til viltkjøttet og formidle kunnskap om vilt. • Koble sammen formidlingsaktører av viltkjøtt.
Digitalisere verdikjeden i viltkjøttneringen	<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle en digital løsning for norsk viltkjøtt som følger hele varestrømmen og som øker tilgjengeligheten for norsk viltkjøtt. Både for aktører som ønsker å ta viltkjøtt i bruk og for kunder som ønsker viltkjøtt på menyen.
Ta i bruk eksisterende og utvikle ny infrastruktur	<ul style="list-style-type: none"> • Initiere en pilot med Nortura i Førde om utprøving av fryse-, tine-, skjære- og pakketeknologi. • Pilot for å skape sunn økonomi i småskala-anlegg i distriktene. • Pilot sammen med Statskog, hjortebønder og andre for å teste ut lokalt mottak for å effektivisere varestrømmen som i dag er for uforutsigbar til at verdiskapingspotensialet for norsk viltkjøtt hentes ut.
Øke kvaliteten på viltkjøtt gjennom økt kompetanse	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetanseprogram for viltkjøttneringen som blant annet inneholder: <ul style="list-style-type: none"> • Utvidelse av feltkontrollørordningen med en dag 2 som fokuserer spesielt på kjøttbehandling. • Utrede en sertifiseringsordning for viltkjøtt. • Vurdere en klassifiseringsstandard for norsk viltkjøtt på linje med EUROP-systemet som er brukt innen den tradisjonelle kjøttindustrien. • Dialog med Mattilsynet for å sikre at norsk viltkjøtt er trygt og har kvalitet i verdensklasse, samtidig som regelverk tilpasses for å gi økt verdiskaping. • Utvikle et kunnskapsgrunnlag for norske hjortebønder som grunnlag for vekst i næringen og som fokuserer på kompetanse som er nødvendig for å utvikle næringen videre.
Økt innovasjon gjennom økt samhandling	<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle innovasjonslaben ved Norsk Hjortesenter. • Samarbeidsprosjekt i næringen om å få viltkjøtt på menyen i Bocuse d'Or i 2023. • Gjennomføre brukerstyrte innovasjonsprosjekter der målet er å teste ut markedssegmenter og å få mer informasjon om markeder.
Økt finansiering og harmonisering av rammebetingelser	<ul style="list-style-type: none"> • Etablere rammebetingelser for å utvikle en infrastruktur med lokale mottak etter modell av tømmerkaier i skognæringen. • Utvide feltkontrollørkursene med egen del om kjøttbehandling og at det stilles krav om oppdateringskurs. • Utvikle en modell om at kostnader som er knyttet til veitrafikken dekkes av offentlige veimyndigheter. I dette tilfellet betyr det at utgifter til ettersøk og håndtering av vilt og fallvilt overføres fra de kommunale viltfondene til veimyndighetene. Noe som igjen betyr at en større del av viltfondsmidlene kan bindes til å fremme viltforvaltning og kompetanse om vilt. • Innføre driftstilskudd for hjorteoppdrett tilsvarende driftstilskuddene for spesialisert storfekjøttproduksjon. • Bidra til finansiering og tilrettelegging for å etablere et opplysningskontor for viltkjøtt.

Om denne rapporten

Rapporten er bygd opp som følger:

- Kapittel 1 redegjør for samarbeid som tilnærmingen for forprosjektet og for å utvikle næringen.
- Kapittel 2 er en analyse av viltkjøttneringen i dag og fremover.
- Kapittel 3 handler om arbeidsgruppens forslag til hvordan Norsk Hjortesenter kan bli en pådriver for å utvikle norsk viltkjøttnering.
- Kapittel 4 handler om arbeidsgruppens forslag til å utvikle viltkjøttneringen fremover. I dette kapittelet gis det en oversikt over prosjekter og aktiviteter Norsk Hjortesenter kan bidra til å initiere sammen med viltkjøttneringen og andre samarbeidspartnere.

Bilde 2 Ordfører Ola Teigen i Kinn kommune og kokk og restauratør Ole Jonny Eikefjord forbereder innovasjonslaben som ble gjennomført på Svanøy i forbindelse digitalt arbeidsverksted 26. november. Foto: Johan Trygve Solheim.

1 Samarbeid som hovedtilnærming

Samarbeid er nøkkelen til suksess for å utvikle viltkjøttneringen

I en artikkel om forprosjektet uttaler ordfører Ola Teigen i Kinn kommune: «Skal viltneringa ta sin rettmessige posisjon i markedet, så er økt kompetanse, innovasjon, digitalisering og logistikk viktige nøkkelord sammen med bedre samhandling i neringen og på tvers av næringer». En NILF-rapport om hjortenneringen som ble utarbeidet på oppdrag av Norsk Hjortesenter i 2005 slår også fast at samarbeid er avgjørende for videre utvikling av neringen. «Potensialet for hjortekjøtt kommer i stor grad an på neringas evne og vilje til å opptre som en nering og bygge et marked over tid» (s. 6).

Definisjon av viltkjøttneringen

Viltkjøttneringen i Norge er liten med et begrenset antall aktører, den er relativt ung og den har ikke en samlet og tydelig profil. Et spørsmål er om aktørene i neringen selv oppfatter at de er i samme nering. For eksempel er det ville viltet og det tamme viltet i dag i liten grad integrert i samme varestrøm.

Med viltkjøttneringen menes i denne rapporten aktørene i det profesjonelle markedet som håndterer, produserer og foredler viltkjøtt. Definisjonen inkluderer jegere og grunneiere med jaktterreng for hjortevilt. Videre er det et spørsmål om hvor stor andel av omsetningen i en virksomhet som må relateres til viltkjøtt for at den skal være en del av viltkjøttneringen. I forprosjektet har vi først og fremst vært i kontakt med bedrifter der en stor andel eller hele omsetningen er knyttet til viltkjøtt. I definisjonen vi har brukt i forprosjektet er ikke grossister, importører og andre salgs- og markedskanaler medregnet. Disse er imidlertid svært viktige for å utvikle markedet for viltkjøtt videre.

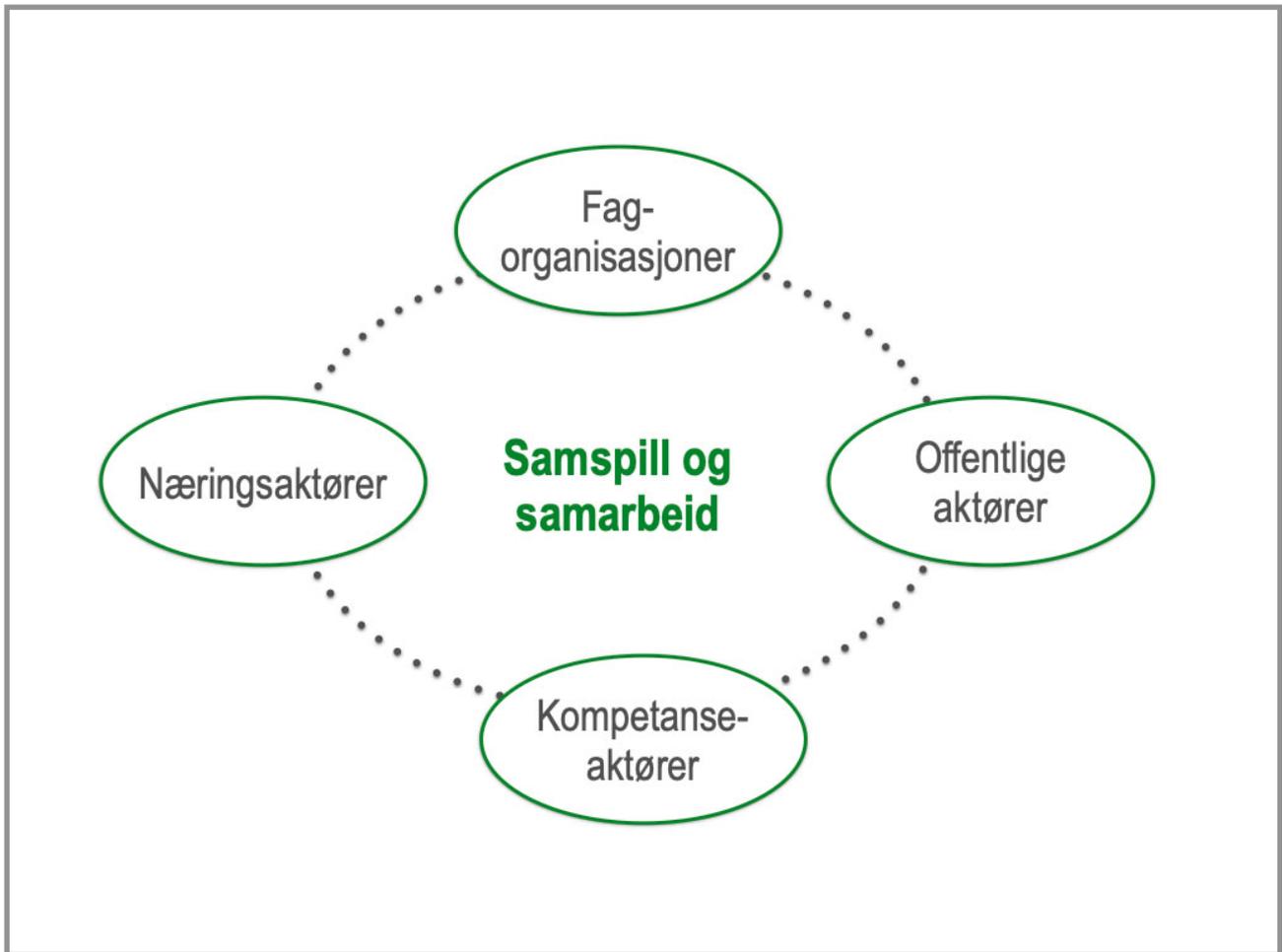
Samarbeid som tilnærming og arbeidsform

Samarbeid har vært hovedtilnærmingen i forprosjektet. I forprosjektsøknaden til Innovasjon Norge skrev Norsk Hjortesenter at målet er å «styrke Norsk Hjortesenter sin posisjon som nasjonalt kompetansesenter gjennom å greie ut mulegheitene for å bygge eit verdinettverk for hjorteviltkjøtt».

I først rekke har forprosjektet hatt som formål å utvikle samarbeid mellom aktørene i viltkjøttneringen, samt interessenter og fag- og kunnskapsmiljøer som er viktige for videre utvikling av neringen. Alle disse aktørgruppene samlet utgjør det som i denne rapporten kalles for et verdinettverk for viltkjøtt. Figur 1 er en modell over aktørgruppene i verdinettverket i forprosjektet, mens tabell 3 gir en oversikt over alle de aktørene som har vært involvert i forprosjektet. Vi har involvert verdinettverket på tre måter:

- Gjennom intervjusamtaler med bedrifter i viltkjøttneringen. Intervjuene har dreid seg om ulike behov neringen har for videre utvikling. Det har vært gjennomført 12 intervjusamtaler.
- Gjennom orienteringsmøter med fagorganisasjoner, offentlige aktører og kompetansmiljøer. Disse samtalene har hatt til hensikt dels å orientere om forprosjektet og dels å få innspill til utfordringer og muligheter knyttet til å videreutvikle en viltkjøttnering i Norge. Det har vært gjennomført 18 orienteringssamtaler.

- Gjennom et digital arbeidsverksted med deltagere fra aktører i verdinettverket. 36 personer deltok på verkstedet som fokuserte på samarbeid og prosjekter og aktiviteter verdinettverket kan samarbeide om.

Figur 1 Modell for verdinettverket i forprosjektet.

Tabell 3 Aktører i verdinettverket for viltkjøtt, samt andre mulige samarbeidspartnere som har blitt intervjuet og/eller deltatt på møter/arbeidsverksted i regi av forprosjektet «Mer viltkjøtt».

Næringsaktører	Offentlige aktører	Fagorganisasjoner	Kompetanseaktører
<ul style="list-style-type: none"> • Fram Reinlag • Filefjell Reinlag • Halsan Kjøtt • Haugen Gardsmat • Kaupanger Gård • Kjell Kr. Carlsen (viltmottak) • Kystvilt • Nortura Førde • Nortura PROFF • Røros Mat • Slaktehuset Eidsmo Dullum • Stensaas Reinsdyrslakteri • Vilteksperten 	<ul style="list-style-type: none"> • Innlandet fylkeskommune • Innovasjon Norge • Kinn kommune • Landbruks- og matdepartementet • Mattilsynet • Miljødirektoratet • Vang kommune • Vestland fylkeskommune 	<ul style="list-style-type: none"> • Norges Jeger- og Fiskerforbund • Norges Bondelag • Norges Bonde- og småbrukarlag • NORSKOG • Skogeierforbundet • Statskog 	<ul style="list-style-type: none"> • Gastronomi Norge • Høgskulen på Vestlandet • Kompetansenettverk Lokalmat Vest • Matnavet Mære • Norsk Hjortesenter • Norwegian Food Trade • Skogkurs • Siderklynga Hardanger • ViteMeir

Arbeidsgruppen har gjennom forprosjektet fått bekreftet at det er interesse for å bygge et verdinettverk, eventuelt en klynge, rundt norsk viltkjøtt. Å utløse mer verdiskaping forutsetter å etablere mer samarbeid som er tillitsfullt, målrettet og langsiktig, og som beskriver felles overordnede mål og en retning for utviklingen av norsk viltkjøtt.

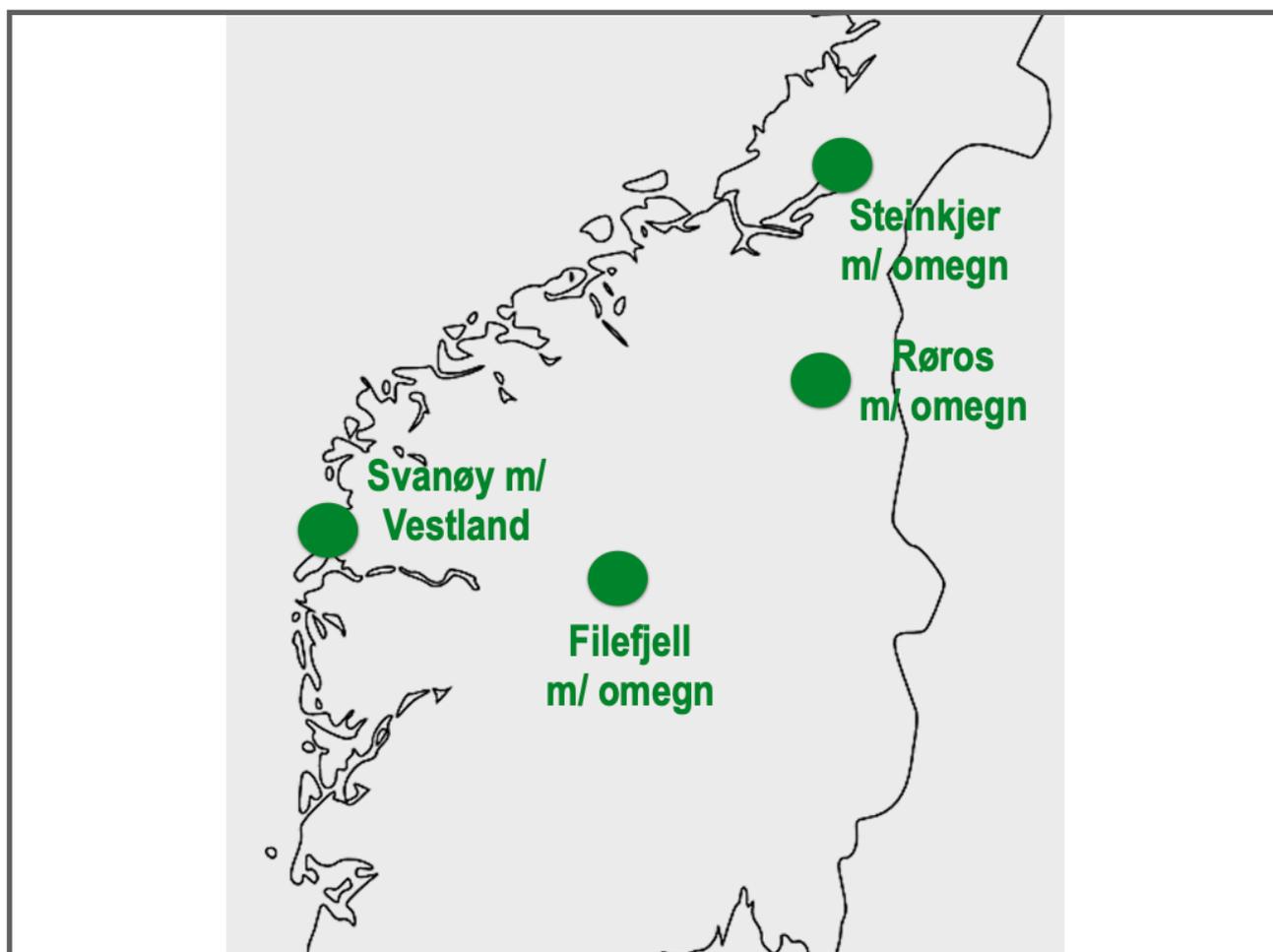
Fra en regional til en nasjonal næring

Målet for alle aktører må være å utvikle en velfungerende næring og et marked for norsk viltkjøtt. I forprosjektet har arbeidsgruppen spesielt adressert utfordringer eller hindringer som må løses for å utløse mer verdiskaping i viltkjøttneringen. Disse er:

- Utforutsigbare varestrømmer
- Liten lønnsomhet i viltkjøttneringen
- Rammebetingelser som ikke er tilpasset utfordringene

Det er et poeng at disse utfordringene ikke kan løses av næringen alene, men må løses i fellesskap gjennom samarbeid med det offentlige og i verdinettverket.

Resultatet av å løse de sentrale utfordringene kan være en næring som opptrer samlet og bygger marked over tid. Næringen består i dag av regionale klynger. Innenfor slike klynger er det flere toneangivende aktører. Dette er et godt utgangspunkt for videre utvikling.

Figur 2 De fire geografiske områdene som har vært i fokus i forprosjektet.

I forprosjektet valgte arbeidsgruppen å involvere aktører fra områder der det finnes flere toneangivende leverandører og produsenter av viltkjøtt: Steinkjer med omegn, Røros med omegn, Filefjell med omegn og Svanøy med Vestland. Disse regionene har ulike profiler når det gjelder hjorteviltarter (tam og vill hjort, elg og tamrein). Se figur 2.

Oppgaven videre blir å samle de ledene regionene i landet hvor næringen har godt fotfeste i et felles nettverk. Arbeidsgruppen mener at målsettingen må være å utvikle et nasjonalt nettverk eller en nasjonal klynge for viltkjøttneringen.

Behov i viltkjøttneringen

Hva kan samarbeidet handle om? Arbeidsgruppens inntrykk er at viltkjøttneringen har mange behov som aktørene kan samarbeide om. I tabell 4 er det utarbeidet en oversikt over behov arbeidsgruppen har identifisert i forprosjektet.

Tabell 4 Oversikt over samarbeidsbehov som viltkjøttneringen har.

Produksjon og foredling	Marked	Gjelder både produksjon og foredling, samt marked
<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap om produktutvikling og innovasjon • Kunnskap om stykningsdeler • Oppskrifter, både eldre og nye • Kunnskap om gammelt mathåndverk • Kunnskap om produksjonsutstyr og pakketeknologi • Bistand i forbindelse med produktutvikling • Bistand til bedre utnyttelse av hele slaktet • Kunnskap om samarbeid i og på tvers av verdikjeden 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap om markedet • Kunnskap om logistikk, salg og markedsføring • Kunnskap om merkevarebygging og kommunikasjon • Tjenestedesign og visualisering 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap om nettverksbygging og klyngeutvikling • Kunnskap om digitalisering • Kunnskap om logistikk og varestrømmer

2 Det profesjonelle markedet for viltkjøtt

2.1 En forutsigbar varestrøm

Bestandene av hjortevilt i skoger og på heier er historisk høye. Likevel er det begrenset hvor mye av viltkjøttet som i dag kommer ut til norske forbrukere. Det selv om jegere og grunneiere har mer viltkjøtt enn det de klarer å omsette. For norske myndigheter er det en målsetting å øke verdiskapingen både rundt jaktutøvelsen og viltkjøttet. Når det gjelder viltkjøttet, så vektlegger «Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser» at jobben handler om å få mer viltkjøttet til forbruker. M.a.o. å gjøre viltkjøtt mer tilgjengelig i markedet.

Arbeidsgruppen har hatt det samme fokuset i forprosjektet «Mer viltkjøtt». Målet har vært å beskrive hvordan vi kan utvikle et profesjonelt marked for viltkjøtt. Verdiskapingspotensialet er først og fremst knyttet til hvordan varestrømmen fra skogen til bordet blir mer forutsigbar. Gjennom dette vil kvaliteten på kjøttet ut til markedet bli bedre, tilgjengeligheten i markedet vil øke og ikke minst vil lønnsomheten til aktører i verdikjeden kunne bli bedre.

Det ville og det tamme viltet

Når *viltkjøtt* brukes i denne rapporten, inkluderes også det tamme viltkjøttet. En effektiv og forutsigbar varestrøm må inkludere det tamme viltet. Arbeidsgruppen anslår tentativt at det profesjonelle markedet for viltkjøtt er på over 3000 tonn per år. I tillegg importeres det rundt 300 tonn, i hovedsak er dette hjortekjøtt.

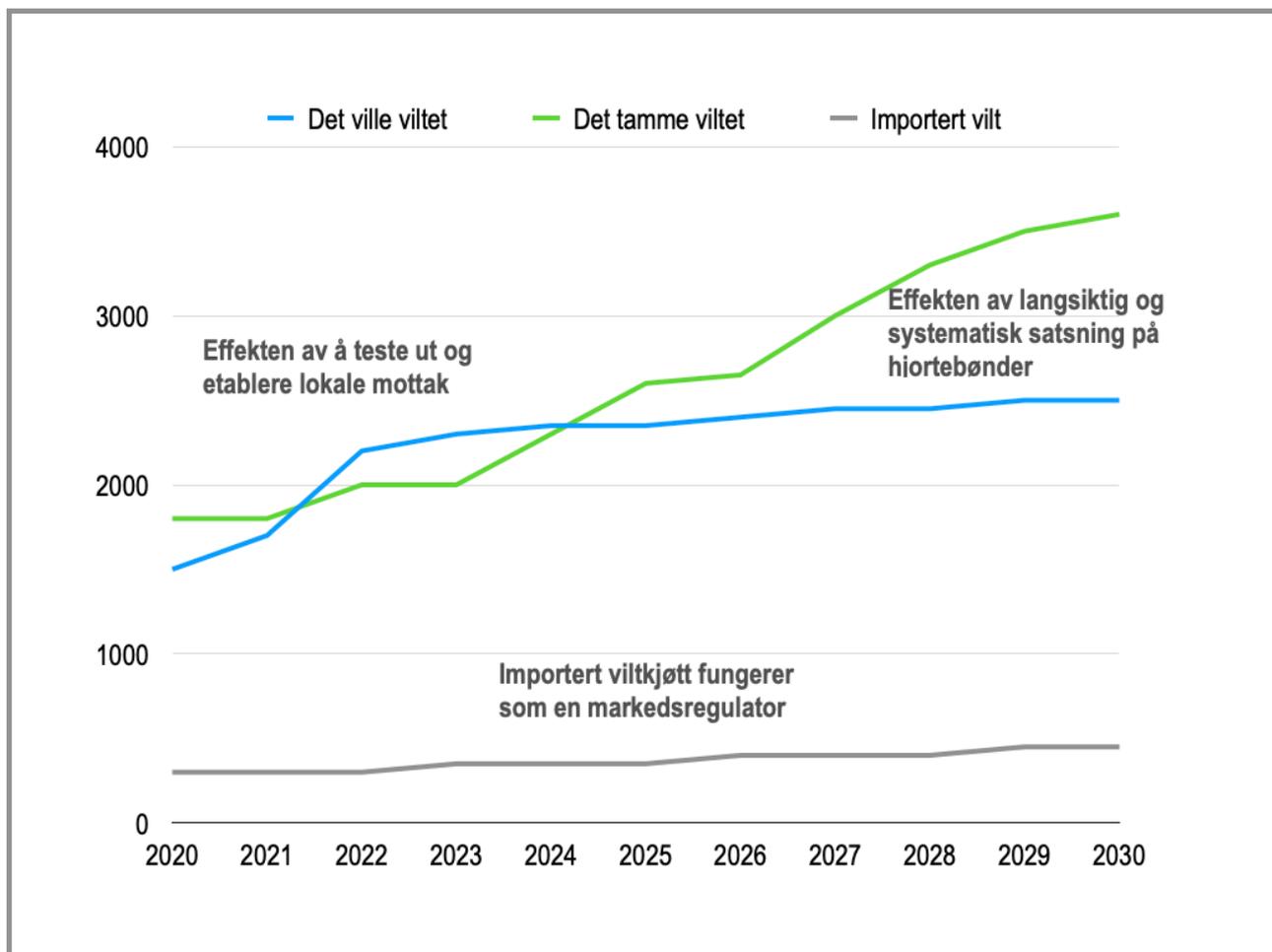
Tabell 5 Forprosjektets estimat av det totale volumet viltkjøtt som årlig høstes i Norge fordelt på det ville og tamme viltet.

Viltkjøttets opphav	Volum i tonn (slaktevekt)	Andel av privat marked	Andel av profesjonelt marked
Vilt vilt (elg, hjort villrein)	6000 (100 %)	4500 (75 %)	1500 (25 %)
Tamt vilt (rein og hjort)	2000 (100 %)	200 (10 %)	1800 (90 %)
Totalt	8000 (100 %)	4700 (59 %)	3300 (41 %)

To grep for å få mer viltkjøtt til forbruker

Dersom det legges bedre til rette for å få mer av det ville viltet til forbruker, samtidig som mengden av det tamme viltet øker, kan volumet for viltkjøtt doble seg det neste ti-året. Når det gjelder å få mer av viltkjøttet gjennom en profesjonalisert verdikjede, vil det å etablere lokale mottak være et viktig grep. Gjør man dette grepet, vil trolig mer av viltkjøttet av flere årsaker kanaliseres gjennom et etablert marked. Det vil blant annet bli lettere for jegere og grunneiere å få levert viltkjøtt til profesjonelle aktører innen kjøttbehandling, noe som igjen vil være et økt insentiv for å felle flere hjortevilt der bestandene er store. Etter hvert, når man finner et bærekraftig nivå på bestanden i ulike kommuner, vil andelen av det ville viltet i det profesjonelle markedet flate noe ut.

Et annet viktig grep blir derfor å øke antall hjortebønder i Norge. Legges det til rette for en langsiktig plan, slik arbeidsgruppen foreslår i dette forprosjektet, så vil en på sikt få økt produksjon hos hjortebønder som vil føre til at det blir mer viltkjøtt i markedet. I figur 3 har vi illustrert effekten av disse to hovedgrepene, samt hvordan det importerte kjøttet ligger som en regulator i bunn. Det er ikke det importerte viltkjøttet som er en trussel mot økt verdiskaping i viltkjøttneringen. Det er snarere det at en ikke klarer å etablere et felles samarbeid som drar i samme retning og det at man ikke klarer å løse hovedutfordringene næringen i dag står overfor.

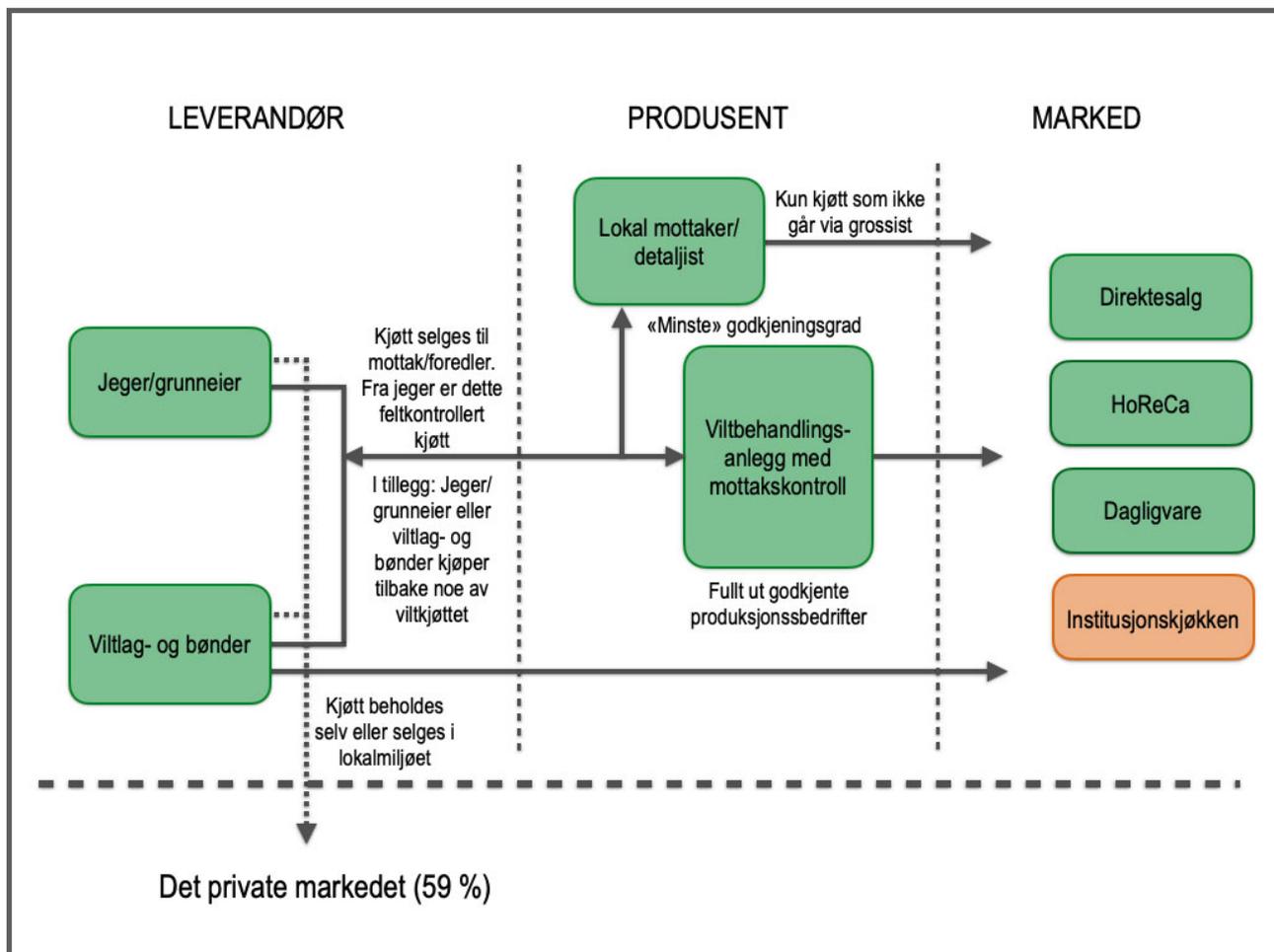
Figur 3 Anslag for andel viltkjøtt i det profesjonelle markedet i 2020 og prognose for 2030. Tonn viltkjøtt per år.

Et privat og et profesjonelt marked

I forprosjektet er det gjort et tydelig skille mellom et privat og et profesjonelt, eller kommersielt, marked for viltkjøtt. Fortsatt vil det være slik at jegere og grunneiere beholder en del av viltkjøttet til eget bruk, og de vil omsette viltkjøtt lokalt til venner og kjente (dette kalles i denne rapporten for det *private markedet*). Men det er først når mer av viltkjøttet fra jegerne kanaliseres gjennom profesjonelle aktører, som både vil ivareta kvaliteten ved kjøttet og få frem de positive egenskapene og fortellingene rundt norsk viltkjøtt, at potensialet for verdiskaping kan tas ut. Et overordnet mål er å beholde kjøttets kvalitet gjennom hele verdikjeden, samtidig som man tenker bærekraft hele veien. Å videreutvikle viltkjøttneringen er slik sett et kunnskapsbasert prosjekt og det vil kreve innovasjon og nytenkning.

Verdikjeden og aktører i det profesjonelle markedet

Verdikjeden eller varestrømmen består i dag av tre hovedledd. Disse er leverandører, produsenter og marked. I figur 4 har arbeidsgruppen forsøkt å illustrere varestrømmen slik den er i dag.

Figur 4 Figuren illustrerer varestrømmene i det profesjonelle markedet og varestrømmen som forsvinner ut i det private markedet.

Et fjerde hovedledd mangler i dag, nemlig det som har blitt kalt *lokale mottak* eller *sattellitmottak*. En ideell varestrøm vil altså bestå av fire hovedledd, slik tabell 6 viser.

Tabell 6 Hovedledd i varestrømmen ideelt sett, samt aktører i hvert ledd.

	Hovedledd 1	Hovedledd 2	Hovedledd 3	Hovedledd 4
Varestrøm	Leverandør	Lokale mottak	Produsenter	Marked (hovedkanalene)
Aktører	<ul style="list-style-type: none"> Jegere og grunneiere Viltlag og hjortebønder med slakteri godtkjent for oppdrettsvilt (ovalt stempel) 	Mangler i dag	<ul style="list-style-type: none"> Lokalt mottak eller detaljist («minste» godkjenning) for feltkontrollert hjortevilt Viltbehandlingsanlegg med mottakskontroll (ovalt stempel) 	<ul style="list-style-type: none"> Direktesalg gjennom gårdsmatutsalg, lokalbutikken, REKO-ringer, nettsalg o.l. HoReCa-markedet Dagligvaremarkedet Institusjonskjøkken, som har behov for store volum

Økt verdiskaping for norsk viltkjøtt handler i stor grad om å profesjonalisere varestrømmen, og å øke volumet som kanaliseres inn i det profesjonelle markedet. Varestrømmen fra jegere og grunneiere og varestrømmen fra viltlag og hjortebønder er i stor grad atskilt. Disse må integreres i mye større grad enn i dag. I tabell 7 er det beskrevet noen grep som en profesjonaliseringsstrategi for norsk viltkjøttnering kan inneholde.

Tabell 7 Viktige grep for å forbedre og effektivisere varestrømmen.

	Hovedledd 1	Hovedledd 2	Hovedledd 3	Hovedledd 4
Varestrøm	Leverandør	Lokale mottak	Produsenter	Marked (hovedkanalene)
Grep i ulike ledd i varestrømmen	<ul style="list-style-type: none"> Utvikle en varestrøm ut fra leverandørene Øke kunnskap om kjøttåndtering hos jeger Oppkjøp av større kvanta fra en produsent fremfor REKO-ringer m.m. 	<ul style="list-style-type: none"> Etablere lokale mottak Ta i bruk eksisterende infrastruktur 	<ul style="list-style-type: none"> Utvikle produkter og stykningsdeler forbrukere etterspør Utnytte mest mulig av slaktet (gir mer bærekraftig verdiskaping) Øke foredlingsgraden av produksjonskjøttet 	<ul style="list-style-type: none"> Felles markedstiltak mot eksisterende markeder Utprøve og utvikle nye markedsområder (for eksempel er institusjonskjøkken et mulig marked) Bidra til robuste forretningsmodeller
Grep for hele varestrømmen	<ul style="list-style-type: none"> Økt kunnskap og innovasjon i alle ledd i varestrømmen Økt spesialisering i hvert ledd. Rendyrke kunnskap man trenger for å være ledende aktør i varestrømmen Digitalisering 			

Jegeren som sosial entreprenør

Likevel er viltkjøttneringen i en særstilling sammenlignet med mange andre næringer. Den baserer seg på jegere og grunneiere som har mange andre motiver for å drive jakt enn økonomisk utbytte og matauke. Noen grunneiere er store, profesjonelle aktører, men svært mange grunneiere er relativt små og ønsker en best mulig forvaltning og håndtering av viltkjøttet. Dette henger sammen

med at jegerrollen er i endring. Arbeidsgruppen har i forprosjektet referert til den moderne jeger som en sosial entreprenør. Verdiskaping og forvaltning henger derfor nøye sammen. På samme måte som norsk forvaltning har vært kunnskapsbasert, så må norsk verdiskaping for viltkjøttet være kunnskapsbasert.

2.2 En analyse av norsk viltkjøtt

Denne rapporten handler om hvordan norsk viltkjøttnering kan utvikles fremover og hvordan Norsk Hjortesenter kan ta en posisjon for å utvikle næringen. Viltkjøttet ligger imidlertid til grunn for begge deler. Arbeidsgruppen har derfor gjort en analyse av ståstedet for norsk viltkjøtt i dag og fremover. Denne analysen er også et viktig bakteppe for de to påfølgende delene i denne rapporten.

Styrker og svakheter ved norsk viltkjøtt i dag

I forprosjektet har vi gjort vurderinger rundt styrker og svakheter ved norsk viltkjøtt i dag. Noen av de mest fremtredende styrkene ved norsk viltkjøtt er blant annet at det blir sett på som en lokal ressurs som er fornybar. I tillegg blir viltkjøttet sett på som naturlig, magert og sunt. Det norske viltet forbindes med god dyrevelferd. Viltkjøttet har også en særegen smak som er etterspurt og verdsatt hos forbrukerne.

Andre styrker ved viltkjøttet og næringen er at det er høy kompetanse knyttet til hjortevilt i Norge, samtidig som viltkjøttet er kontrollert før det kommer ut til forbrukerne. Dette er med og sikrer kvalitet og trygghet i markedet. Undersøkelser (Opinions bærekraftrapport 2020) viser at ca. 20 prosent av befolkningen ser på viltkjøtt som bærekraftig, og oppgir dette som en viktig grunn til at de ønsker å spise mer viltkjøtt.

En av svakhetene ved næringen er at den er fragmentert. Blant annet er det mange små grunneiere som sitter på kvoter med hjortevilt. De samme grunneierne har ulike oppfatninger om forvaltningen og utnyttelse av hjorteviltressursen, og har ikke alltid like lett for å samarbeide mot et felles mål.

Det samme er til dels gjeldende også for aktører lengre ute i verdikjeden. De er mange, er små og har høyst forskjellige mål og strategier for virksomheten. Heller ikke her er det mange som samarbeider, noe som for mange skyldes mangel på tid og ressurser.

Manglende samarbeid er også en av grunnene til at det over tid har skjedd lite knyttet til innovasjon og produktutvikling i næringen. Dette gjelder både i forhold til selve viltkjøttet og produktene knyttet til dette, men også i forhold til prosesser knyttet til for eksempel bearbeiding, håndtering, logistikk, markedsføring og salg.

Det er også en utfordring at det den senere tid er knyttet alvorlige sykdommer til viltet som CWD. Dette vil over tid kunne være en utfordring for viltkjøttets renommé. Det samme gjelder utfordringene med varierende kvalitet på kjøttet som leveres i markedet, og at det benyttes kraftfôr i forbindelse med produksjon av tamt hjortevilt.

Muligheter og trusler for norsk viltkjøtt fremover

Den norske viltnæringen har i liten grad tatt del i digitaliseringen av samfunnet. Potensialet for bedre lønnsomhet i næringen gjennom digitalisering av hele eller deler av verdikjeden, er derfor stort og er en mulighet som bør utredes nærmere.

Timingen for forprosjektet «Mer viltkjøtt» er også god, og mulighetene for å utvikle næringen i en mer lønnsom og bærekraftig retning underbygges av Landbruks- og matdepartementets egen rapport «Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser», samt flere andre rapporter som handler om viltkjøtt og viltkjøttneringen de siste årene (se vedlegg).

Samtidig har vi de seneste årene hatt en økning i bestandene for hjortevilt, noe som har bidratt til økende volum og bedre tilgang på viltkjøtt i markedet. Viltkjøtt er heller ikke klassifisert som rødt kjøtt og har dermed et fortrinn i forhold til tradisjonelt landbruksprodusert kjøtt i markedet. Det er også høy matbevissthet i befolkningen og betalingsvilligheten for kvalitetsprodukter er rimelig høy.

Import av viltkjøtt er både en mulighet og en trussel. Importen gjelder i første rekke hjort. Reinkjøtt har importvern noe som trolig er en av årsakene til de høye prisene på reinprodukter. Hjortekjøtt blir importert fra blant andre New Zealand og Spania til langt lavere priser enn det norske produsenter kan forsvare. Det kan selvfølgelig sees på som en trussel mot lønnsomheten i den norske viltnæringen. Men samtidig er importen av hjortekjøtt viktig for at forbrukerne skal ha jevn tilgang til viltprodukter gjennom hele året, noe som prosjektet vurderer som en mulighet som delvis bidrar til å redusere trusselen den ujevne tilgangen på norsk viltkjøtt gjennom året kan utgjøre for utviklingen av næringen.

En trussel mot en positiv og lønnsom utvikling av næringen er derimot deler av lovverket og rammebetingelser som ikke er tilpasset utfordringene næringen står overfor. Tilpasninger av regelverk og endring i rammevilkår vil være nødvendig for å bedre lønnsomheten og dermed skape flere arbeidsplasser i næringen og distriktene.

Den lave lønnsomheten i næringen er i seg selv en trussel. Det samme er mangelen på gode logistikk løsninger gjennom hele verdikjeden, inkludert mangelen på tilgjengelighet i forbrukerleddet.

Tabell 8 En vurdering av norsk viltkjøtt i dag og fremover.

Norsk viltkjøtt	
<p>Styrker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naturlig, magert og sunt • Frittgående og dermed god dyrevelferd • Fornybar ressurs • Lokalt uttak av ressursen • Norsk mat • Særegen smak som mange etterspør/verdsetter • Viltkjøttet kontrolleres • Stor kompetanse på hjortevilt i Norge • Viltkjøtt står sterkere i befolkningen enn landbruksprodusert kjøtt 	<p>Svakheter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mange, små grunneiere • For mange aktører • Lite samarbeid • Sykdommer • Viltkjøttet er påvirket av mennesker • Fortsatt anvendelse av blykuler • Varierende kjøttkvalitet • Kraftfôr hos tamt vilt • Kunnskapshull med tanke på viltkjøtt • Lite innovasjon og produktutvikling
<p>Muligheter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digitalisering • God timing • Viltkjøtt er ikke klassifisert som rødt kjøtt • Økende volum og mer kjøtt er tilgjengelig i markedet • Flere fleksitarianere i samfunnet • Større matbevissthet i befolkningen • Større betalingsvillighet for kvalitet • Import av viltkjøtt som styrker varestrømmen og gir valgfrihet 	<p>Trusler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lovverket og manglende rammebetingelser • Volumet er for lite • Logistikk • Lav lønnsomhet • Begrenset betalingsvillighet • Tilgjengelighet hos forbruker/sluttledet • Lite produktspekter • Landbruksprodusert kjøtt • Kjøtt i laboratorium • Import av viltkjøtt • Begrensninger i jaktutøvelsen

Bilde 3 Norsk viltkjøtt er vilt, godt, sunt og bærekraftig. Foto: Stiftelsen Norsk Hjortesenter.

3 Strategi for å utvikle Norsk Hjortesenter som aktør for viltkjøttneringen

I 2018 vedtok styret i Norsk Hjortesenter en strategi der senteret skulle ta en posisjon som kompetansesenter for viltkjøtt for å bidra til økt verdiskaping i viltkjøttneringen. Målsettingen var å øke antall årsverk ved Hjortesenteret. Dette sammen med «Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser» fra 2019 er bakgrunnen for at Norsk Hjortesenter initierte forprosjektet «Mer viltkjøtt». I det følgende presenteres arbeidsgruppens forslag til hvordan Norsk Hjortesenter kan nå denne målsettingen.

En helhetlig tilnærming til viltkjøtt og organisatoriske endringer ved Norsk Hjortesenter

Norsk Hjortesenter har siden etableringen utviklet en sterk posisjon både nasjonalt og internasjonalt som et kompetansesenter for både tamt og vilt hjortevilt, og har et nettverk som er unikt sammenlignet med andre aktører i næringen. Norsk Hjortesenter har også lang erfaring med innovasjon og produktutvikling, og har fasiliteter og planer for å videreutvikle posisjonen som en ledende aktør innen området. Norsk Hjortesenter har videre erfaring fra å arbeide i skjæringspunktet mellom forvaltning og verdiskaping. For eksempel har Hjortesenteret spilt en viktig rolle i å utvikle en hjortenæring i Norge. Derfor mener arbeidsgruppen at det er naturlig at Norsk Hjortesenter tar rollen som pådriver for å videreutvikle viltkjøttneringen.

Hjortesenteret vil kunne ha en helhetlig tilnærming til viltkjøtt og se forvaltning og verdiskaping i sammenheng. Ved å se kunnskapsområder i sammenheng vil senteret bidra til å sikre en bærekraftig forvaltning og en positiv og mer lønnsom utvikling av viltkjøttneringen.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at Norsk Hjortesenters aktiviteter fremover kanaliseres gjennom tre virksomhetsområder der følgende grep bør gjøres:

- Videreutvikle Norsk Hjortesenter som et kompetansesenter for hjortevilt
- Etablere en innovasjonslab for viltkjøtt ved Norsk Hjortesenter
- Etablere et opplysningskontor for viltkjøtt ved Norsk Hjortesenter

Helhetlig, bærekraftig og kunnskapsbasert tilnærming til viltkjøtt

Kunnskap om artene
og forvaltning

Kunnskap om
anvendelse av viltkjøtt

Kunnskap om å
posisjonere
viltkjøtt i markedet

Organisering

Kompetanse-
senter

Innovasjonslab

Opplysnings-
kontor

Figur 5 Sammenhengen mellom tilnærming og kunnskapsområder, og organisatoriske grep. Hjortesenteret kan ta for å bli en fullverdig partner for viltkjøttneringen. De grønne boksene representerer nye, organisatoriske grep ved senteret.

Ti nye arbeidsplasser ved Norsk Hjortesenter

En satsning slik som beskrevet ovenfor vil skape nye arbeidsplasser ved Norsk Hjortesenter og i Kinn kommune. Hjortesenteret har i dag kontorer både på Svanøy og i Florø. Det er først og fremst disse kontorene som må styrkes. Norsk Hjortesenters styre har som mål å øke omsetningen og dermed skape flere arbeidsplasser. Det er også viktig for norske myndigheter og for forvaltningen av hjortevilt at kunnskapen som er bygget opp ved Norsk Hjortesenter videreutvikles, slik at hverken kunnskap eller dataserier bygget opp over tid forvitrer.

Arbeidsgruppen mener det er et potensial for å doble eller tredoble omsetningen ved senteret over en femårsperiode, forutsatt at virksomheten organiseres i tre klare og tydelige virksomhetsområder. Den økte aktiviteten vil kunne bidra til ti nye arbeidsplasser i kommunen. Arbeidsgruppen mener også at det er viktig at virksomhetsområdene holdes samlet i Kinn kommune. Dette for å bygge et robust kunnskapsmiljø for viltkjøttneringen der det er mulig å hente synergier på tvers av kunnskaps-/virksomhetsområdene.

Tabell 9 Viktige mål for driften ved Hjortesenteret om 5 år.

	Kompetansesenter	Innovasjonslab	Opplysningskontor
Antall årsverk i tillegg til administrasjon som er 2 årsverk	Fra 3 (i dag) til 4-5	2-3	3-4
Omsetning per år	5 millioner	5 millioner	5 millioner

I det følgende beskrives de tre ovenfor nevnte virksomhetsområdene nærmere.

Virksomhetsområde 1: Kompetansesenter

Kompetansesenteret bør dekke alle relevante kunnskapsområder knyttet til forvaltning og verdiskaping for hjortevilt. Grepene som må tas er å tydeliggjøre viltkjøtt som kunnskapsområde ved senteret.

Målsettingen for dette virksomhetsområdet bør være å være det ledende kompetansemiljøet for hjortevilt i Norge, et kompetansemiljø som samtidig er internasjonalt anerkjent.

Virksomhetsområde 2: Innovasjonslab

Hjorteviltssenteret har opp gjennom årene både initiert og deltatt i forsknings- og innovasjonsprosjekter. Prosjektene har hatt utgangspunkt i både kunnskapen om hjorteviltet og i det unike ved kombinasjonen av den ville hjortestammen som er på Svanøy og produksjonen av tamt vilt ved Norsk Hjortesenter. Denne type aktiviteter vil det også i fremtiden være viktig å delta i og forsterke. Svanøy er i dag allerede et laboratorium for forskning, innovasjon og utprøving. Hovedoppgaven blir å utvikle Svanøy også som laboratorium for norsk viltkjøtt.

Hjortesenteret har i mange år drevet egen produksjon av viltkjøtt for å teste ut produkter og markeder. Senteret har også utviklet nye metoder for skjæring og kjøttbehandling. Det er denne rollen som bør videreføres og videreutvikles. Norsk Hjortesenter bør m.a.o. være en innovasjonspartner for produktutvikling og nye anvendelser av viltkjøtt for hele næringen. Derfor har en utredning om en innovasjonslab ved Svanøy vært et viktig arbeidsområde i forprosjektet.

Målsettingen for dette virksomhetsområdet er å ta en posisjon som en ledende innovasjonslab for hjortevilt og viltkjøtt.

Virksomhetsområde 3: Opplysningskontor

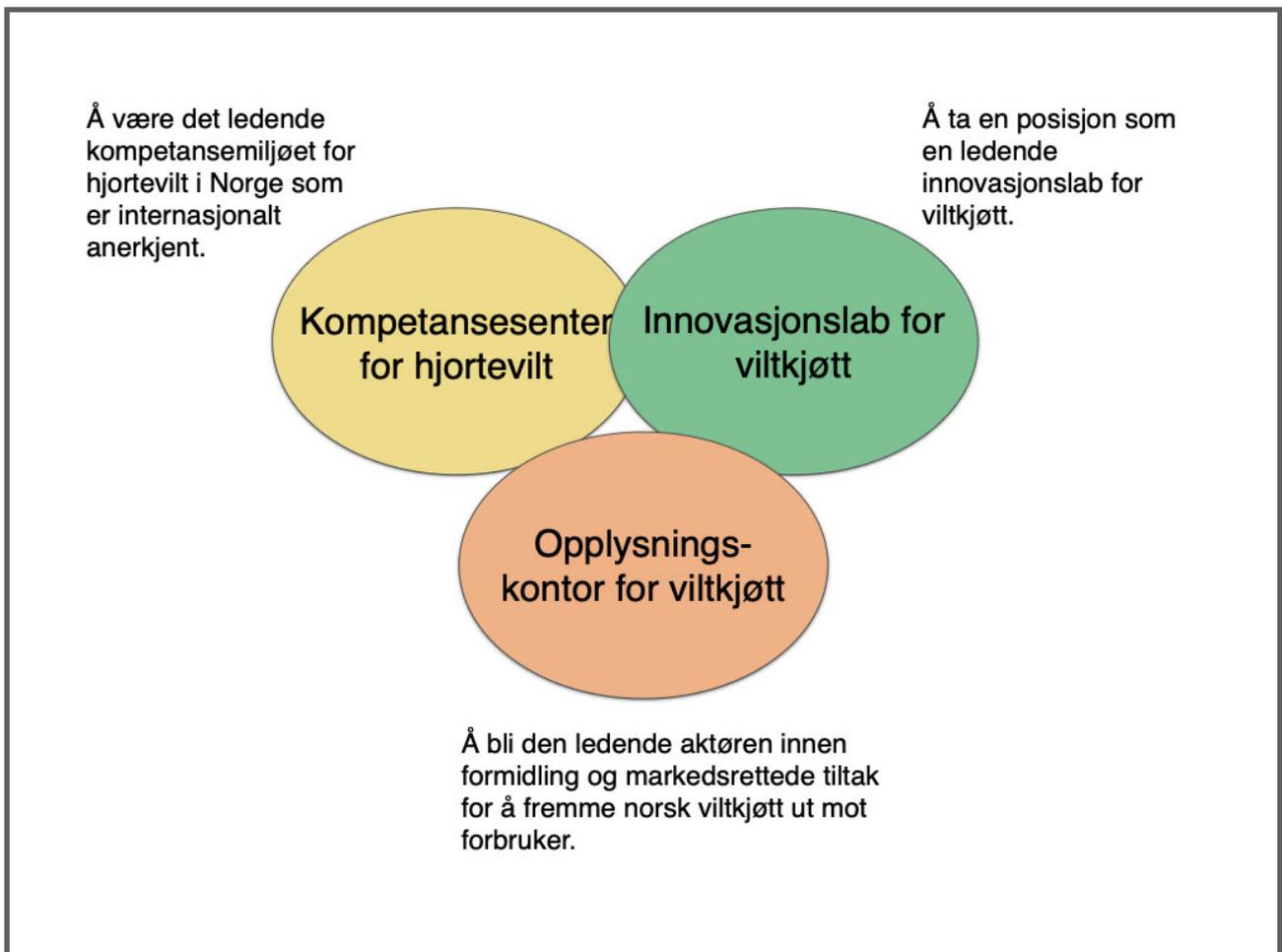
I dag finnes det ikke en felles merkevare- og kommunikasjonsplattform for norsk viltkjøtt. For å bygge en merkevare- og kommunikasjonsplattform er det behov for å skaffe seg god innsikt i målgruppene for viltkjøtt, og forstå markedet, næringen og omgivelsene på en god måte. Disse elementene vil gjøre næringen i stand til å vurdere hvor det største mulighetsrommet finnes og bygge en strategi for å posisjonere viltkjøttet i markedet.

Et viktig verktøy for å styrke posisjonen for norsk viltkjøtt vil være å etablere et eget opplysningskontor som kan utvikle en merkevareplattform og være en kanal som fokuserer på

generisk markedsføring av viltkjøtt. Opplysningskontoret kan bygges opp i samarbeid med og etter modell av tilsvarende omsetningskontor for norsk landbruk.

I tillegg til å drive generisk markedsføring vil det være en viktig oppgave å formidle kunnskap om viltkjøtt til forbruker. Arbeidsgruppens målsetting er å få flere til å spise viltkjøtt.

Målsettingen for dette virksomhetsområdet bør være å bli den ledende aktøren innen formidling og markedsrettede tiltak for å fremme norsk viltkjøtt ut mot forbruker.

Figur 6 Formålet med Hjortesenterets tre virksomhetsområder fremover.

Plan for videre satsning

For å etablere og utvikle innovasjonslaben og opplysningskontoret ved Norsk Hjortesenter, vil det søkes midler fra Innovasjon Norge til å gjennomføre et hovedprosjekt som bygger videre på forprosjektet. Samarbeidet med næringen vil i tillegg være en viktig satsning for å lykkes med disse etableringene.

Målet for hovedprosjektet vil være to etablerte funksjoner som vil være i driftsfase ved Hjortesenteret ved prosjektslutt. I tillegg er målsettingen å styrke samhandling i viltkjøttneringen der det allerede er initiert flere krevende kunnskaps- og innovasjonsprosjekter.

En etablering av en innovasjonslab og et opplysningskontor krever også ny kunnskap, og det vil være kunnskapsområder som er felles for virksomhetsområdene (administrasjon m.m.). Daglig leder vil ha ansvaret for alle virksomhetsområdene. Se tabell 10.

Tabell 10 Kompetansebehov ved Norsk Hjortesenter.

	Kompetansesenter	Innovasjonslab	Opplysningskontor
For hvert virksomhetsområde	<ul style="list-style-type: none"> Naturforvaltning Agronomfaglig kompetanse Pedagogikk (formidling) 	<ul style="list-style-type: none"> FoU-kompetanse Forretningsutvikling Design- og prosesskompetanse, visualisering og pedagogikk Matfaglig kompetanse (ernæring, helse o.l.) Kokkefaglig kompetanse Produksjonskompetanse (skjæring, pakking, kjøling m.m.) 	<ul style="list-style-type: none"> Matfaglig kompetanse (ernæring, helse o.l.) Kommunikasjon Merkevarekompetanse Kokkefaglig kompetanse
Felles for virksomhetsområdene	<ul style="list-style-type: none"> Felles daglig ledelse Økonomi Prosess/nettverk IT- og webkompetanse Salg og markedsføring 		

Bilde 4 «Hjortevilt - fra villmark til spisebordet». Norsk Hjortesenter ved Johan Trygve Solheim holder kurs på Matsmiå 2019. Kurset var rettet mot lokalmatprodusenter som ønsker å bruke lokalt hjortevilt og å nytte hele slaktet. Foto: Stiftelsen Norsk Hjortesenter.

Norsk Hjortesenter er finansiert over statsbudsjettet. I tillegg får senteret inntekter gjennom rådgivende aktiviteter og deltagelse i prosjekter.

Det må også på plass en bunnfinansiering for innovasjonslaben og opplysningskontoret. Når det gjelder innovasjonslaben kan en modell være 50 % bunnfinansiering og 50 prosent brukerfinansiering. Det er flere modeller for hvordan bunnfinansieringen av innovasjonslaben kan se ut. En blanding mellom offentlig tilskudd og avgift fra aktører som ønsker å være med på å utvikle laben er en mulig vei å gå.

Når det gjelder opplysningskontoret bør det i størst mulig grad fullfinansieres, og ikke være avhengig av å selge tjenester. Forprosjektet «Mer viltkjøtt» mener dette kan finansieres i en kombinasjon mellom direkte tilskudd fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet, ved øremerking av prosentandeler fra jegeravgiften og fellingsavgiften og ved bidrag fra næringen gjennom en omsetningsavgift ved videreforedling av viltkjøtt.

Tabell 11 Finansiering av Hjortesenterets virksomhet.

	Kompetansesenter	Innovasjonslab	Opplysningskontor
Bunnfinansiering	<ul style="list-style-type: none"> • Statsbudsjettet 	<ul style="list-style-type: none"> • Statsbudsjettet • Annen offentlig tilskudd • Avgift fra et konsortium av brukere 	<ul style="list-style-type: none"> • Statsbudsjettet • Omsetningsavgift ved videreforedling • Tilskudd fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet • Prosentandel av jegeravgiften • Prosentandel av fellingsavgiften
Brukerfinansiering	<ul style="list-style-type: none"> • Rådgivning • Kursvirksomhet • Formidling • Deltagelse i prosjekter 	<ul style="list-style-type: none"> • Salg av tjenester ifbm. innovasjonslaben • Deltagelse i prosjekter 	<ul style="list-style-type: none"> • Deltagelse i prosjekter

4 Strategier for å utvikle norsk viltkjøttnæring

Utvikling av viltkjøttnæringen og utvikling av viltkjøtt som kompetanseområde ved Norsk Hjortesenter, er gjensidig avhengig av hverandre. Senteret bør derfor bygge opp ny virksomhet gjennom forpliktende samhandling med næringen, interessenter og andre kompetansmiljøer.

Felles mål for norsk viltkjøtt

For at både viltkjøttnæringen og Norsk Hjortesenter skal lykkes, er en avhengig av at aktørene i verdinettverket trekker i samme retning. Arbeidsgruppens inntrykk er at det er enighet om hovedmålene i næringen. På arbeidsverkstedet som ble arrangert 26. november i fjor, ble alle deltagerne bedt om å utarbeide sin visjon for norsk viltkjøtt. Sees disse visjonene under ett, så ser en konturene av en fremtidsvisjon for norsk viltkjøtt. Se tabell 12.

Tabell 12 Innspill til en felles visjon for norsk viltkjøtt.

Fellesnevner	Forslag til visjon
Tilgjengelig for alle	«Norsk viltkjøtt som ein anerkjent råvare av høg kvalitet tilgjengelig for alle».
Til hverdag og fest	«Alle skuleelevar i landet skal ha sett eit slakt og smakt på norsk viltkjøtt».
Unge er kjent med hjortevilt	«Norsk viltkjøtt – på alles matfat til hverdag og fest!»
Bærekraftig og klimavennlig	«Norsk viltkjøtt skal være ansett som verdens tryggeste og mest klimavennlige kjøtt».
Trygt å spise og god dyrevelferd	

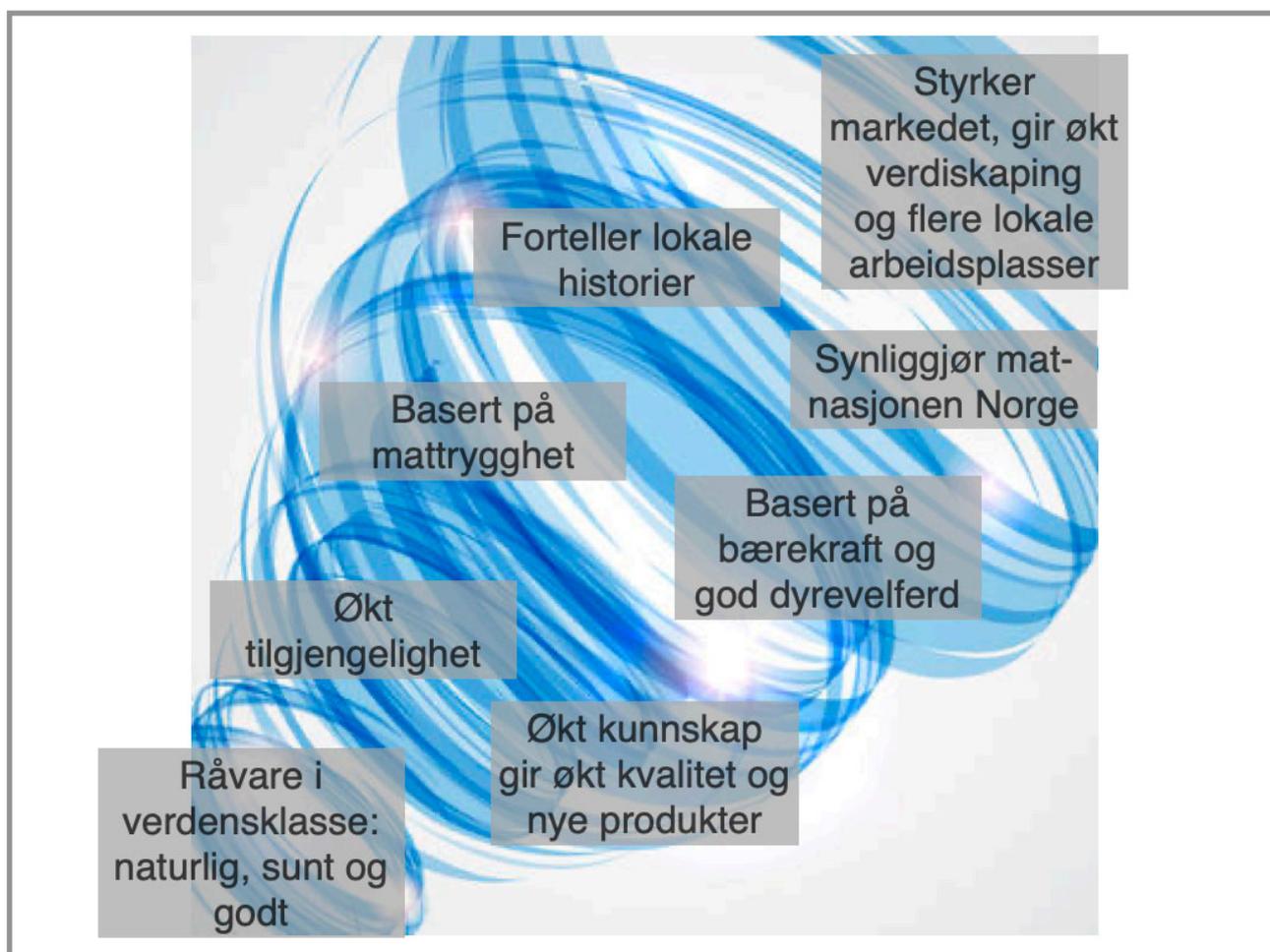
Spiralen for bærekraftig verdiskaping i viltkjøttnæringen

Det handler derfor om å skape en positiv spiral for norsk viltkjøtt, slik at folk flest får tilgang til denne enestående ressursen som fra naturens side er bærekraftig, sunt, godt og naturlig. Det er aktørene i næringskjeden som er nøkkelaktørene, men alle aktørene i verdinettverket må samhandle med hverandre for å skape en positiv spiral for et produkt som fra naturens side er i verdensklasse.

Kompetansmiljøene må samhandle med hverandre for å øke kunnskapen om viltkjøttet og anvendelsen av det, slik at forbrukeren får viltkjøtt med best mulig kvalitet og produkter som er etterspurt. Mattilsynet bidrar til at norsk viltkjøtt er trygt og forbundet med god dyrevelferd.

Videre er det en oppgave å formidle kvalitetene ved norsk viltkjøtt til forbruker. Norsk viltkjøtt må være en merkevare som er kjent og tilgjengelig og inngå i fortellingene som brukes for å fremme Norge som matnasjon og reiselivsprodukt.

Resultatet vil bli en mer profesjonell og sammenhengende næring med økt verdiskaping og lønnsomhet som genererer mange nye, lokale arbeidsplasser. I figur 7 er den *positive spiralen for norsk viltkjøtt* fremstilt.

Figur 7 «Den positive spiralen» for norsk viltkjøtt. Dette er arbeidsgruppens måte å beskrive hvordan norsk viltkjøtt kan utvikle seg og sammenhengen mellom en fantastisk råvare, kompetanse og innovasjon, mattrygghet og dyrevelferd og hva norsk viltkjøtt representerer i markedet.

Strategier for videre utvikling av viltkjøttneringen

Hvordan utløses en positiv spiral for viltkjøttneringen? I dag mangler det en strategi for hvordan en skal utvikle viltkjøttneringen i Norge. Norsk Hjortesenter ønsker å bidra til at det utarbeides en slik strategi. En strategi må imidlertid utarbeides og eies av aktørene selv. Arbeidsgruppens fokus har vært å identifisere og beskrive prosjekter/aktiviteter som vil bidra til å gjøre varestrømmen mer forutsigbar og øke verdiskapingen i viltkjøttneringen. Disse forslagene til prosjekter er sortert under syv strategier. Arbeidsgruppen håper disse forslagene til prosjekter og strategier for næringen kan være et utgangspunkt for en fremtidig strategiprosess i regi av næringen selv. Strategiene er alle like viktige, og er ikke i prioritert rekkefølge. De syv strategiene for å utvikle viltkjøttneringen videre er:

- Utvikle samarbeidet i verdinettverket
- Bygge merkevare og utvikle fortellinger om norsk viltkjøtt
- Digitalisere verdikjeden i viltkjøttneringen
- Ta i bruk eksisterende og utvikle ny infrastruktur
- Øke kvaliteten på viltkjøtt gjennom økt kompetanse
- Økt innovasjon gjennom økt samhandling
- Økt finansiering og harmonisering av rammebetingelser

I det følgende skal innholdet i hver strategi kort beskrives, samt prosjekter arbeidsgruppen mener det er viktig å komme i gang med. Arbeidsgruppen har også forslag til områder der rammebetingelser bør endres.

Strategi 1: Utvikle samarbeidet i verdinettverket

Økt samarbeid er en forutsetning for økt verdiskaping. Samarbeid vil bidra til erfarings- og kunnskapsdeling, ny kunnskap og økt innovasjon. Samhandling i og på tvers av verdikjeden kan også bidra til nye produkter og nye produktsamarbeid. På litt lengre sikt kan samarbeid utløse forskningsprosjekter og samhandling med nettverk i utlandet. Forprosjektet anbefaler at det utvikles et langsiktig samarbeid i næringen med deltagere fra hele verdinettverket, et samarbeid som bygges på tillit og gjensidig forpliktelse.

Tabell 13 Forslag til prosjekter for å utvikle samarbeidet i verdinettverket.

Nr.	Prosjekt
1	Videreutvikle et verdinettverk for norsk viltkjøtt i et ettårig program med tanke på å beskrive et treårig utviklingsprogram (klynge). Herunder: <ul style="list-style-type: none">• Utvikle en strategi for norsk viltkjøtt.• Søke finansiering som klynge- eller nettverksorganisasjon.• Operasjonalisere innovasjonslaben som en viktig samarbeidstiltak.

Strategi 2: Bygge merkevare og utvikle fortellinger om norsk viltkjøtt

For at norsk viltkjøtt-næring skal vokse er man dessuten avhengig av at norsk viltkjøtt er synlig og tilgjengelig for folk flest. For å bidra til å nå målene og ta ut potensialet i næringen, anbefaler forprosjektet at det bygges en felles merkevare- og kommunikasjonsplattform for norsk viltkjøtt.

I tillegg bør det opprettes et opplysningskontor for norsk viltkjøtt som kanal for å styrke posisjonen til viltkjøttet og formidle kunnskap om vilt.

Det er i gang flere formidlingsprosjekter som handler om viltkjøtt. Blant annet skal det utvikles en Smakslab ved ViteMeir i Sogndal, og viltkjøtt vil være en del av denne smakslaben. NJFF gjennomfører prosjektet «Helt vilt» som er et prosjekt rettet mot barn og ungdom. En av hensiktene er å bidra til at unge blir kjent med viltkjøtt. Prosjektet utvikler blant annet oppskrifter sammen med kjente kokker. Forprosjektet anbefaler at det utvikles koblinger og samarbeid mellom formidlingsaktører av viltkjøtt.

Tabell 14 Forslag til prosjekter for å bygge merkevare og utvikle fortellinger om norsk viltkjøtt.

Nr.	Prosjekt
2	Etablere et opplysningskontor for norsk viltkjøtt som kanal for å styrke posisjonen til viltkjøttet og formidle kunnskap om vilt. Herunder: <ul style="list-style-type: none">• Det bygges en felles merkevare- og kommunikasjonsplattform for norsk viltkjøtt.
3	Koble sammen formidlingsaktører av viltkjøtt.

Strategi 3: Digitalisere verdikjeden i viltkjøttnæringen

Et viktig budskap fra arbeidsgruppen er at viltkjøttnæringen må digitaliseres. I dag er mange funksjoner knyttet til jaktutøvelsen digitale, men det finnes ingen felles digital plattform for viltkjøttet. Ambisjonen må være å få all relevant informasjon om viltkjøttnæringen i en digital løsning fra viltet blir felt og til det ligger på matfatet. Digitalisering vil derfor bidra til økt sporbarhet, mer effektive logistikk-løsninger og til at markedet kan få oversikt over hvor det er mulig å få tak i viltkjøtt og hvor det er tilgjengelig i markedet.

Et digitaliseringsprosjekt må ha et markedsfokus og ta tak i og løse markedsbehovene. Slik vil det henge sammen med verdikjeden ellers. Det er viktig at et digitaliseringsprosjekt vurderer løsninger som finnes i dag, og informasjon- og datainnhenting som allerede gjøres. «Sett og skutt» som drives av Naturdata er en slik kanal og kilde.

Tabell 15 Forslag til prosjekter for å digitalisere verdikjeden i viltkjøttnæringen.

Nr.	Prosjekt
4	Utvikle en digital løsning for norsk viltkjøtt som følger hele varestrømmen og som øker tilgjengeligheten for norsk viltkjøtt, både for aktører som ønsker å ta viltkjøtt i bruk og for kunder som ønsker viltkjøtt på menyen.

Strategi 4: Ta i bruk eksisterende og utvikle ny infrastruktur

For at varestrømmen skal effektiviseres, må det etableres et nytt logistikkledd, lokale mottak som jeger kan levere viltet til og som har kunnskap om håndtering av viltkjøtt slik at kvaliteten ivaretas. Disse mottakene kan også fungere som kjølelager og/eller fryselager før viltkjøttet transporteres videre. Dette leddet vil bidra både til at det samlede volum av viltkjøtt økes og til mer forutsigbare varestrømmer.

Hattfjelldal i Nordland er et eksempel på et område der det mangler profesjonelle viltbehandlingsanlegg som har kapasitet utover egen produksjon. Å etablere ett eller flere lokale mottak vil gjøre det enklere for jegerne å få levert slakt de selv ikke ønsker å beholde, og dermed bidra til å øke uttaket av en elgbestand som har økt kraftig de senere årene. I dag er det ingen insentiver for å jakte annet enn å fylle egen fryser. Med lokale mottak vil en kunne bidra til bedre forvaltning og økt lokal verdiskaping. I tillegg vil en øke mulighetene for at profesjonelle viltaktører i området utvikles og at nye kan etablere seg. Dersom det ikke utvikles kapasitet i regionen vil likevel viltkjøttet kunne fraktes til andre produksjonsanlegganlegg, for eksempel til Steinkjer-området som har flere profesjonelle viltkjøttaktører.

Flere steder i landet er det allerede etablert infrastruktur som bør brukes mer og av flere. Det er i seg selv viktig å utnytte den lokale kapasiteten som finnes rundt omkring. For eksempel har flere hjortebønder bygget opp slakteinfrastruktur med kapasitet som ikke er fullt ut utnyttet. En større utnyttelse av disse anleggene vil alene bidra til økt verdiskaping og lønnsomhet lokalt. Et annet viktig grep vil være å inngå samarbeid med etablerte aktører som kan bidra til å skape mer helårslige varestrømmer. I tillegg til at dette også handler om å utnytte eksisterende infrastruktur. Arbeidsgruppen har vært i dialog med Nortura Førde om et pilotprosjekt knyttet til fryse-, tine-, skjære- og pakketeknologi.

Tabell 16 Forslag til prosjekter for å ta i bruk eksisterende og utvikle ny infrastruktur.

Nr.	Prosjekt
5	Initiere en pilot med Nortura i Førde om utprøving av fryse-, tine-, skjære- og pakketeknologi.
6	Pilot for å skape sunn økonomi i småskala-anlegg i distriktene.
7	Pilot sammen med Statskog, hjortebønder og andre for å teste ut lokalt mottak for å effektivisere varestrømmen som i dag er for uforutsigbar til at verdiskapingspotensialet for norsk viltkjøtt hentes ut.

Strategi 5: Øke kvaliteten på viltkjøtt gjennom økt kompetanse

Å legge til rette for en videre kunnskapsutvikling i viltkjøttneringen er avgjørende. Norsk viltkjøtt er et fantastisk naturprodukt i seg selv, men det er gjennom økt kunnskap kvaliteten på viltkjøtt kan utvikles på en optimal måte. Målet må være å tilby forbrukeren viltkjøtt av best mulig kvalitet, samtidig som bærekraften er ivaretatt. Kvalitet og bærekraft er også det en merkevarestrategi for viltkjøtt må ta utgangspunkt i, slik at kunnskap henger sammen med fortellinger som er troverdige.

Arbeidsgruppen foreslår derfor et kunnskapsløft for viltkjøttneringen som blant annet handler om å styrke feltkontrollørkursen. Kompetanse som bør legges inn i kursene er blant annet praktisk håndtering av viltslaktet. Dette for å styrke hygieneprinsippene som må ligge i bunn for å oppnå et kvalitetsmessig produkt. Et slikt krav vil også bety at kursene må utvides fra en til flere dager. Arbeidsgruppen foreslår også en sertifiseringsordning for viltkjøtt og at det vurderes å utvikle en klassifiseringsstandard for viltkjøtt.

Tabell 17 Forslag til prosjekter for å øke kvaliteten på viltkjøtt gjennom økt kompetanse.

Nr.	Prosjekt
8	Kompetanseprogram for viltkjøttneringen som blant annet inneholder: <ul style="list-style-type: none"> • Utvide feltkontrollørordningen med en dag 2 som fokuserer spesielt på kjøttbehandling • Utrede en sertifiseringsordning for viltkjøtt • Vurdere en klassifiseringsstandard for norsk viltkjøtt på linje med EUROP-systemet som er brukt innen den tradisjonelle kjøttindustrien.
9	Dialog med Mattilsynet for å sikre at norsk viltkjøtt er trygt og har kvalitet i verdensklasse, samtidig som regelverk tilpasses for å gi økt verdiskaping.
10	Utvikle et kunnskapsgrunnlag for norske hjortebønder som grunnlag for vekst i næringen og som fokuserer på kunnskapsbehovene for å utvikle næringen videre.

Strategi 6: Økt innovasjon gjennom økt samhandling

Arbeidsgruppen anbefaler at det tilrettelegges for innovasjon i hele verdikjeden, for blant annet å utvikle stykningsdeler og nye produkter som etterspørres i markedet. Innovasjonslaben ved Norsk Hjortesenter vil være en viktig arena for å utvikle ny kunnskap om viltkjøttet og nye måter å bruke viltkjøttet på.

Arbeidsgruppen har vært i dialog med Gastronomi Norge om et samhandlingsprosjekt for å få viltkjøtt på menyen i Bocuse d'Or i 2023. Dette vil være en enestående mulighet for å sikre økt samhandling i næringen. Får å kunne levere tilstrekkelige mengder av best mulig kvalitet i tid og rom vil næringen måtte samarbeide.

Arbeidsgruppen mener det også er viktig å teste ut nye markeder. Noen av ideene arbeidsgruppen har diskutert i forprosjektet er en pilot i forhold til institusjonskjøkken der en eller flere kommuner deltar sammen med noen produsenter for å utvikle og teste menyer til f.eks. aldershjem.

Dette er markeder som er lite utviklet. Arbeidsgruppen har også sett på muligheter for å teste ut bensinstasjonsmarkedet, og for å lage et opplegg for veikroer for å øke kvaliteten på viltkjøttet som serveres der. Denne type prosjekter handler om å teste ut markeder og få ny kunnskap. Å koble på studentoppgaver o.l. på denne type prosjekter vil være en ytterligere ressurs.

Tabell 18 Forslag til prosjekter som bidrar til økt innovasjon gjennom økt samhandling.

Nr.	Prosjekt
11	Videreutvikle innovasjonslaben ved Norsk Hjortesenter. Herunder: <ul style="list-style-type: none">• Videreutvikle en metodikk for innovasjon for norsk viltkjøttnæringen som aktørene utvikler sammen.
12	Samarbeidsprosjekt i næringen om å få viltkjøtt på menyen i Bocuse d'Or i 2023.
13	Gjennomføre brukerstyrte innovasjonsprosjekter der målet er å teste ut markedssegmenter og å få mer informasjon om markeder.

Strategi 7: Økt finansiering og harmonisering av rammebetingelser

Det offentlige har et viktig ansvar for å utvikle viltkjøttnæringen videre. Både ved å bidra til økt finansiering og ved å harmonisere og tilpasse eksisterende rammebetingelser til de utfordringene næringen står ovenfor.

Å opprette lokale mottak eller satellittmottak i områder der det er mye vilt, og der jeger og grunneier ikke beholder alt selv vil være en nasjonal oppgave. Arbeidsgruppen mener derfor at man må tenke på samme måte for viltkjøttnæringen som for skognæringen. Myndighetene innførte i 2012 en statlig tilskuddsordning for tømmerkaier der hensikten er å legge til rette for en rasjonell tømmertransport fra skog til industri. Det er Landbruksdirektoratet som står for tildelingen av tilskuddsmidlene som kan dekke inntil 80 prosent av skogbrukets kostnadsandel. Siden starten i 2012 har omkring 30 tømmerkai-prosjekter fått tilsagn om tilskudd og av disse er 20 prosjekter ferdigstilt.

På samme måte som tømmerkaier er avgjørende for å legge til rette for rasjonell tømmertransport fra skog til industri, er mottaks- og håndteringsanlegg for viltkjøtt viktig infrastruktur for å legge til rette for økt verdiskaping i viltkjøttnæringen. Investeringer i mottaks- og behandlingsanlegg med strenge hygienekrav er for store til at enkeltaktører finner lønnsomhet i en slik virksomhet.

Arbeidsgruppen mener derfor det er avgjørende at Landbruks- og matdepartementet legger til rette for en tilskuddsordning for denne type formål etter modell av tilskuddsordningen for tømmerkaier.

Alle kommuner som har åpnet for jakt på elg og/eller hjort skal etablere et kommunalt viltfond. Inntektene til kommunale viltfond er den offentlige fellingsavgiften for elg og hjort og fondets årlige avkastning.

Midler fra viltfondene kan brukes til å fremme viltforvaltning, styrke kunnskapen om viltet, jaktorganisering med mer i kommunen og nabokommuner. Viltfondsmidler kan også brukes til å dekke kommunens utgifter til ettersøk og håndtering av skadd vilt og fallvilt i kommunen. For mange kommuner er kostnadene til ettersøk og avlaving av fallvilt så store at det begrenser mulighetene til å avsette midler til viltfondenes viktigste mål om å fremme viltforvaltningen og styrke kunnskapen om viltet.

Arbeidsgruppen mener det er mer naturlig at kostnader som er knyttet til veitrafikken dekkes av offentlige veimyndigheter. I dette tilfellet betyr det at utgifter til ettersøk og håndtering av vilt og fallvilt overføres fra de kommunale viltfondene til veimyndighetene. Noe som igjen betyr at en større del av viltfondsmidlene kan bindes til å fremme viltforvaltning og kompetanse om vilt. Et opplysningskontor for viltkjøtt vil bidra til å øke kunnskapen om vilt og bør derfor få deler av sin finansiering gjennom prosentandeler av fellingsavgiften. I tillegg kan en øremerking av prosentandeler fra jegeravgiften, samt omsetningsavgift på videreføring av viltkjøtt og direkte tilskudd fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet være med på å sikre finansieringen.

Arbeidsgruppen er også opptatt av at hjorteoppdrett bør likestilles med annen landbruksvirksomhet i forhold til tilskuddsordninger. Stortinget har vedtatt en landbrukspolitikk hvor jakt og viltkjøtt skal være en del av grunnlaget for å skape næringsutvikling, arbeidsplasser og inntektsmuligheter i distriktene. Likevel viser jordbruksforhandlingene at det er manglende likestilling mellom tilskuddsordningene til hjorteoppdrett og andre beitende dyr som kyr, storfe og hest. Dette har negative konsekvenser for lønnsomheten i hjortenæringen, og det hindrer vekst i en næring som produserer en vare som blir stadig mer etterspurt og som kan bidra til målet om næringsutvikling, arbeidsplasser og inntektsmuligheter i distriktene.

I Norge er det i dag om lag hundre hjortefarmer fordelt over hele landet. En liten næring som produserer sunt og velsmakende hjortekjøtt på en bærekraftig måte, som er kortreist og miljøvennlig og som samtidig bidrar til at viktig kulturlandskap i Norge ikke gror igjen. Og som i tillegg vil være viktig for å bygge et stabilt og godt marked for norsk viltkjøtt. Interessen er økende for den rene og naturlige produksjonen hjorteoppdrett er, og utviklingspotensialet er stort, men rammevilkårene er en stor barriere for utvikling og vekst i en næring der flerdobling av produksjonen vil være mulig.

Tabell 19 Forslag til prosjekter som bidrar til økt finansiering og harmonisering av rammebetingelser.

Nr.	Prosjekt
14	Etablere rammebetingelser for å utvikle en infrastruktur med lokale mottak etter modell av tømmerkaier i skognæringen. Herunder: <ul style="list-style-type: none">• Utforme kravspesifikasjon og kostnadskalkyler for lokale mottak, samt bidra til dialog med nasjonale myndigheter om finansiering over statsbudsjettet.
15	Utvide feltkontrollørkursene med egen del om kjøttbehandling og at det stilles krav om oppdateringskurs.
16	Utvikle en modell om at kostnader som er knyttet til veitrafikken dekkes av offentlige veimyndigheter. I dette tilfellet betyr det at utgifter til ettersøk og håndtering av vilt og fallvilt overføres fra de kommunale viltfondene til veimyndighetene. Noe som igjen betyr at en større del av viltfondsmidlene kan bindes til å fremme viltforvaltning og kompetanse om vilt.
17	Innføre driftstilskudd for hjorteoppdrett tilsvarende driftstilskuddene for spesialisert storfekjøttproduksjon.
18	Bidra til finansiering og tilrettelegging for å etablere et opplysningskontor for viltkjøtt.

Vedlegg

I det følgende redegjøres det for forprosjektets kunnskapsgrunnlag og leveranser fra «Mer viltkjøtt». I tillegg er det utarbeidet en oversikt over alle personer som har vært involvert i forprosjektet.

Kunnskapsgrunnlaget for forprosjektet

Forprosjektets kunnskapsgrunnlag har først og fremst vært følgende rapporter:

- Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning - NILF (2005): Markedet for hjortekjøtt – en undersøkelse av marked og markedskanaler for hjortekjøtt i Norge
- Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning - NILF (2010): Kartlegging av markedssituasjonen for reinkjøtt
- Stiftelsen Norsk Hjortesenter (2011): Vilt hjortekjøtt og større næringskjeder
- Eventus: Sluttrapport for prosjektet verdifull jakt 2011–2014
- NORSKOG (2016): Norsk viltkjøtt – helt eller stykkevis og delt?
- Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling (2017): Frå villmark til spisebord
- NINA - Norsk institutt for naturforskning (2018): Jegernes og fiskernes forbruk av varer og tjenester i Norge i 2018
- Rapport fra arbeidsgruppe (2019) : Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser
- NINA (2020): Jakt som næringsvei
- Opinion (2020): Bruk av viltkjøtt i HoReCa
- Menon Economics (2020): Samfunnsøkonomisk verdi av elgjakt i Norge

Leveranser fra forprosjektet «Mer viltkjøtt»

Involvering av nærings- og kunnskapsaktører har vært viktig i forprosjektet. Vi har gjennomført 12 intervju samtaler og 18 orienteringsmøter, samt et digitalt arbeidsverksted (26.11.20) med 36 deltagere. I forbindelse med arbeidsverkstedet ble innovasjonslaben ved Svanøy testet ut. Det er utarbeidet to nyhetssaker, en video og seks arbeidsnotater i tillegg til denne sluttrapporten. En semesteroppgave ved Høgskulen på Vestlandet har vært del av utredningsarbeidet. Truls à la Hellstrøm lagde et program fra Svanøy høsten 2020 som er relevant for problemstillinger i «Mer viltkjøtt».

Artikler og video

- MER Viltkjøtt fra skogen til matbordet (13.10.20). <https://www.hjortesenteret.no/2020/10/13/mer-viltkjott-fra-skogen-til-matbordet/>
- Samarbeid er nøkkelen til suksess (30.11.20). <https://www.hjortesenteret.no/2020/11/30/samarbeid-er-nokkelen-til-suksess/>
- Slik lager du rettene fra Truls à la Hellstrøm på TV2 (7.12.20). <https://www.hjortesenteret.no/2020/12/07/slik-lager-du-rettene-fra-truls-a-la-hellstrom-pa-tv2/>
- «Mer viltkjøtt». Videoen er åpningstalen til ordfører Ola Teigen i Kinn kommune i forbindelse med arbeidsverkstedet. Videoen viser også resultatene fra innovasjonslaben som ble gjennomført under arbeidsverkstedet. https://www.youtube.com/watch?v=AmL_nB-X7_g&feature=youtu.be

Arbeidsnotater og rapporter utarbeidet ifbm. «Mer viltkjøtt»

- Notat 1: SWOT-analyse for viltkjøttet og viltkjøttneringen
- Notat 2: Rammevilkår som påvirker viltneringen
- Notat 3: Hvordan styrke posisjonen til norsk viltkjøtt i markedet?
- Notat 4: Innovasjonslab på Svanøy

- Notat 5: Effektive og forutsigbare varestrømmer for viltkjøtt
- Notat 6: Vurderinger av marked og lønnsomhetspotensialet i viltkjøttneringen
- Semesteroppgave høsten 2020 av Truls Edvard Jørgensen, mastergradsstudent ved Høgskulen på Vestlandet: Innovasjon i viltkjøttneringen
- Sluttrapport om «Mer viltkjøtt» (denne rapporten)

Organisering og deltagere i forprosjektet «Mer viltkjøtt»

Forprosjektet har vært organisert med en referansegruppe, en arbeidsgruppe og en gruppe aktører som har deltatt i forprosjektet (i det følgende brukes «samhandlingsgruppen»).

Arbeidsgruppen har bestått av:

- Prosjektansvarlig **Johan Trygve Solheim**, daglig leder ved Stiftelsen Norsk Hjortesenter
- Prosjektleder **William Fagerheim**, Mind the Gap AS
- Samfunnskontakt **Tonny Nundal**, TN-Komlab AS
- **Gurill Mediaa**, Mediaa Consulting AS
- **Aud Slettehaug**, Vestland fylkeskommune og Kompetansenettverk Lokalmat Vest
- **Truls Edvard Jørgensen**, Høgskulen på Vestlandet
- **Ole Jonny Eikefjord**, restauratør (Eik Annen Etage, Teatro m.fl.)

Referansegruppen har bestått av styret til Norsk Hjortesenter. Disse er:

- **Stein Joar Hegland** (styreleder), professor ved Høgskulen på Vestlandet
- **Kjell Huseby**, SWECO
- **Thomas Stang**, Maarud Gård
- **Atle Neteland**, tidligere CEO i BKK
- **Allan Madsen**, daglig leder i Peak Florø
- **Stein Lier-Hansen**, leder i Norsk Industri

Samhandlingsgruppen har vært personer som har deltatt på en digitalt arbeidsverksted og/eller intervju- og orienteringsmøter og andre møter. Disse har vært:

- **Lars Erik Almo**, Almo Hjort og Norsk Hjorteavlforening
- **Halgeir Opdal**, Fram Reinlag
- **Asgrim Opdal**, Filefjell Reinlag
- **Arne Sørvig**, Gastronomi Norge
- **Arnt Olav Grendahl**, Halsan Kjøtt
- **Odd Ohnstad**, Haugen Gardsmat
- **Silje Randby Trane**, Innlandet fylkeskommune
- **Kjell Bruvoll**, Innovasjon Norge
- **Nadja Yvonne Hartikkala**, Innovasjon Norge
- **Nils Joachim Knagenhjelm**, Kaupanger Hovedgård
- **Ola Teigen**, Kinn kommune
- **Terje Heggheim**, Kinn kommune
- **Kjell Kristian Carlsen**, Kjell Kr. Carlsen (foretak)
- **Bjarte M. Midtbø**, Kystvilt
- **Pål Vidar Sollie**, Landbruks- og matdepartementet
- **Arne Sandnes**, Landbruks- og matdepartementet
- **Terje Hoel**, Landbruks- og matdepartementet
- **Wenny Irene Hansen**, NHO Vestland

- **Björg Elisabeth Tronstad**, Matnavet på Mære
- **Lars Erik Jørgenvåg**, Matnavet på Mære/T:lab
- **Kristin Ruud Alvseike**, Mattilsynet
- **Catherine Signe Svindland**, Mattilsynet
- **Ann Karin Nes**, Mattilsynet
- **Terje Ramstad**, Mattilsynet
- **Erik Lund**, Miljødirektoratet
- **Kari Bjørneraas**, Miljødirektoratet
- **Finn Erlend Ødegård**, Norges Bondelag
- **Siri Parmann**, Norges Jeger- og Fiskerforbund
- **Anine Gutubakken Byles**, Norges Jeger- og Fiskerforbund
- **Silje Klæbo**, Norges Jeger- og Fiskerforbund
- **Webjørn Svendsen**, Norges Jeger- og Fiskerforbund
- **Roar Lundby**, Norges Jeger- og Fiskerforbund
- **Ingeborg Anker-Rasch**, Norges Skogeierforbund
- **Benthe E. Løvenskiold**, NORSKOG
- **Maximilian Zimmermann**, NORSKOG
- **Eivind Fonn**, Nortura Førde
- **Sveinung Søreide**, Nortura Førde
- **Bjørn Bygstad**, Nortura Førde
- **Therese Lyster**, Nortura PROFF
- **Kåre Storevik**, Nortura PROFF
- **Jan Arstad**, Nortura PROFF
- **Torleif Bjella**, Norwegian Food Trade
- **Kristin Bendixvold**, Røros Mat
- **Kjetil Widding**, Siderklynga Hardanger
- **Dagh Bakka**, Skogkurs
- **Vidar Holthe**, Skogkurs
- **Jannicke Modell Røhmen**, Skogkurs
- **Bjørn Arve Øvereng**, Skogkurs
- **Øyvind Juliussen**, Skogkurs
- **Rune Dullum**, Slaktehuset Eidsmo Dullum
- **Jo Inge Breisjøberget**, Statskog
- **Kristian Eiken Olsen**, Statskog
- **Johanne Stensaas**, Stensaas Reinsdyrslakteri
- **Dag Inge Bruflot**, Vang kommune
- **Vidar Eltun**, Vang kommune
- **Elisabeth Harrang**, Vang kommune
- **Wenche Søndrol**, Vang kommune
- **Kjersti Sognnes**, Vestland fylkeskommune
- **Harry Dyrstad**, Vilteksperten
- **Lars Haugen Aardal**, ViteMeir